

Pályázat Budapest Főváros Levéltára főigazgatói posztjára

Budapest Főváros Levéltára szakmai fejlesztési koncepciója 2023–2028

Készítette: Dr. Kenyeres István

Tartalom	
Budapest Főváros Levéltára szakmai fejlesztési koncepciója 2023–2028	1
A pályázat keretei	4
Az intézmény feladatairól röviden	5
Az intézmény küldetése	5
Helyzetértékelés: A 2018-2023 közötti időszak értékelése	7
A BFL SWOT-elemzése és a levonható tanulságok	9
Feltételek, adottságok, erőforrások és intézményi stratégiai célok	12
<i>Infrastrukturális adottságok és feladatok</i>	12
<i>Épített infrastrukturális környezet</i>	12
<i>Informatikai infrastruktúra</i>	14
<i>Elektronikus ügykezelés bevezetés és fejlesztése</i>	16
<i>Állományvédelmi infrastruktúra</i>	17
<i>Humánerőforrás adottságok</i>	17
<i>Szervezeti kérdések</i>	18
<i>Humánpolitikai kérdések</i>	19
<i>Vezetői erőforrások</i>	20
<i>Hazai és nemzetközi kapcsolatok mint erőforrás</i>	20
Főbb intézménystratégiai célok kijelölése	21
<i>A BFL szakmapolitikai helyzetének erősítése</i>	21
<i>A BFL tudományos jellegének erősítése</i>	22
<i>A BFL szolgáltató levéltár jellegének erősítése</i>	23
Szakmai stratégiai célok és megvalósításuk	23
<i>Iratátvételi, gyűjtőterületi stratégia</i>	23
<i>Rendezési és segédletkészítési, digitalizálási stratégia</i>	27
<i>Adatbázis-tartalmak és digitális közzététel stratégiája</i>	30
<i>Állományvédelmi stratégiai célok</i>	31
<i>Kutató- és ügyfélszolgálati stratégia</i>	34
<i>Honlapok, közösségi oldalak, kommunikációs stratégia</i>	35
<i>Rendezvény- és kiállítási stratégia</i>	36
<i>Levéltár-pedagógia</i>	38
<i>BFL mint szakmai képző- és továbbképző központ</i>	38
Kiemelt projektek megvalósítása	41
<i>A Budapest150 projekt megvalósítása</i>	41
<i>A Budapest Időgép fejlesztése</i>	41
<i>Budapest-történeti monográfia</i>	42
<i>Várostörténeti előadássorozat</i>	43
<i>Kiállítás</i>	43

Várostörténeti kiadványok	43
Lakás–Történet tematikus honlap tartalombővítése	43
Várostörténeti vetélkedő és levéltárpedagógiai programok, témanapok	44
Budapest150: A romák reprezentációja projekt	44
<i>City Memories EU-s projekt megvalósítása</i>	45
<i>Budapesti Iskola Archívum projekt</i>	45
Vízió 2028-ra	46

Egy közgyűjtemény öt éves időszakra szóló vezetői pályázata – sikeres elbírálás esetén – az intézmény középtávú stratégiáját képezi. Magyarországon nem általános, sőt inkább a ritka kivételeket képezi, amennyiben a közgyűjtemények vezetőinek nyertes pályázatait a nagyközönség is megismerheti. Álláspontom szerint a vezetői koncepció egyúttal az adott közgyűjtemény 5 éves stratégiáját, vagy annak legalábbis főbb kereteit, irányait jelöli ki, ezért annak tartalma nem csupán az intézmény munkatársai, esetleg a szakma szűkebb vagy szélesebb körét érdekelheti, hanem mint esetünkben – lévén az ország egyik legjelentősebb közlevéltáráról van szó – feltételezhető, hogy számos érdeklődő, levéltárhasználó vagy csak állampolgári jogaival élni kívánó polgártársunk számára is érdekes lehet, ezért a szakmai koncepció, stratégiai terv nyilvánosságra hozatalához a pályázat benyújtása határidejét követően ezúton járulok hozzá. Legutóbbi, 2018. évi vezetői pályázatomat nem csak nyilvánosságra hoztam Budapest Főváros Levéltára (BFL) honlapján, hanem tanulmány formájában, stratégiai dokumentumként megjelentettem a Levéltári Szemle hasábjain.¹ Nyertes pályázat esetén ugyanez a szándékom jelen dokumentummal is.

A pályázat keretei

1994-től, azaz közel három évtizede szolgálom a Főváros Levéltárát, 1998-tól osztályvezetőként, 2004-től főosztályvezetőként, 2006-tól pedig szakmai–tudományos főigazgató-helyettesként tevékenykedtem. 2013 óta főigazgatóként vezetem az intézményt, így elmondhatom, hogy nagy rálátásom van az intézmény fejlődésére, belső folyamataira. Első főigazgatói kinevezésemtől a fő cél az BFL megfelelő pályára állítása volt – egy rendkívül nehéz szakmapolitikai és gazdasági helyzetben. 2018-ban már átfogóan tervezhettem a levéltár 5 éves középtávú stratégiáját. Az akkor megfogalmazott célok közül számos területen elértük, vagy túl is teljesítettük, amit kijelöltem, és vannak olyan szakmai kérdések, amelyekben nem haladt az intézmény megfelelően, vagy nem a fél évtizede kijelölt ambíciókhoz igazodó ütemben. Egy vezetőnek, amikor a folytatás reményében ismét elkezdi pályázatát, éppen ezért egyik fontos feladata az elmúlt 5 év mérlegének megvonása, a kijelölt stratégiai célok újragondolása, korrekciója. Alaptételelem ugyanakkor, hogy a 2018-ban kijelölt stratégiai irányok most is útmutatásul szolgálnak, az akkor megkezdett úton halad az intézmény, és véleményem szerint ezen is kell tovább mennie, a fő irányok kapcsán nem látom okát annak, hogy változtassunk. (Éppen ezért a 2018-ban leírtak most is egyfajta zsinórmértékül szolgálnak.) Természetesen érték az országot, a fővárost és az intézményt az elmúlt években új kihívások, ezekre szükséges megfelelő választ adnunk.

---

¹ Az eredeti pályázati szöveget ld.:

https://bparchiv.hu/sites/default/files/atoms/files/palyazat_bfl_foig_kenyeresi.pdf

A tanulmány-verziót ld.: *Kenyeres István*: Budapest Főváros Levéltára stratégiai fejlesztési terve, 2019–2023.

In: *Levéltári Szemle*, 69. (2019) 3. sz. 5–34. o.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariSzemle_69_2019/?pg=222&layout=s

Az intézmény feladatairól röviden

A BFL az 1995: LXVI. a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló törvény (Ltv.) 16 § (2) bekezdése értelmében általános levéltár, így a Magyar Nemzeti Levéltárral (MNL) azonos kategóriába tartozik, azzal a különbséggel, hogy az MNL központi, míg a BFL területi általános levéltár. Ez azt jelenti, hogy a BFL ugyanolyan állami feladatkörrel rendelkezik az illetékességén belül, mint az MNL a maga területén: a BFL illetékes az államigazgatási szervek, a rendőrség, a jogszolgáltatás, a hivatásos katasztrófavédelmi szervek és a büntetés-végrehajtási szervezet területi szerveinek Budapest közigazgatási területén keletkezett levéltári anyaga esetében. Ezeken kívül a fenntartó önkormányzat, a Budapest közigazgatási területén működő helyi önkormányzatok és nemzetiségi önkormányzatok testületeinek, hivatalainak és intézményeinek levéltári anyaga tekintetében bír illetékességgel. A BFL tehát több, mint egy városi levéltár, egyaránt lát el önkormányzati és állami feladatokat.

A BFL a köztudatban, és ahogy egyre inkább tapasztalom, az államigazgatás részéről is városi levéltárként kerül meghatározásra. Maga az intézmény identitása is inkább a városi szerepkörhöz kapcsolódik, azzal a kitételrel, hogy Budapest nem csupán messze a legnépesebb magyarországi város, hanem az ország, a nemzet fővárosa is, tehát helyesebb fővárosi identitásról beszélni esetünkben. A Levéltár iratanyagának kiemelt jelentősége van a Főváros, Magyarország és az összmagyarság kulturális életében, önazonosságában, mivel a benne rejlő információk nem csupán a fővárosra, a mai és a történeti Magyarországra, hanem – köszönhetően Budapest főként dualizmus-kori nemzetközi gazdasági-társadalmi szerepkörének – Nyugat- és Közép-Európára is vonatkozik. Ez egyúttal kötelezettséget is jelent az intézmény számára, nem tekinthetjük úgy, hogy a mi feladataink Budapest közigazgatási határainál véget érnek. Amint a főváros is többet jelent az ország, a nemzet számára, mint egyszerűen azt, hogy ez a legnagyobb települése és egyúttal közigazgatási, gazdasági és kulturális központja, hanem szerepe messze kisugárzik az egész országra, a Kárpát-medencére, sőt a közép-európai régióra, így levéltárának is tudatosan vállalnia kell országos és nemzetközi szintű feladatokat – természetesen az MNL-lel való együttműködést és feladatmegosztást szem előtt tartva.

Az intézmény küldetése

A levéltárak esetében ugyan jogszabály (Ltv.) nem írja elő intézményi jövőkép vagy vízió és küldetésnyilatkozat készítését, mégis, igazodva a múzeumi és könyvtári gyakorlathoz, a stratégiai tervezés részeként 2019-ben javaslatomra elkészült a BFL e két nyilatkozata, amelyeket érdemes mindig szem előtt tartani a középtávú stratégiai tervezés során:²

Jövőkép / vízió:

Budapest Főváros Levéltára mint Magyarország Budapesten illetékes általános levéltára modern, nyitott, szolgáltató levéltár kíván lenni, vezető szerepet törekszik betölteni a Kárpát-medencei városi levéltárak körében, feladatait mindig a kor

---

² Kenyeres I.: Budapest Főváros Levéltára stratégiai fejlesztési terve i. m. 7. o. Ld. még: <https://bparchiv.hu/statikus/kuldetesnyilatkozat>

legmagasabb színvonalán kívánja ellátni, ennek érdekében aktívan részt vesz hazai és nemzetközi együttműködésekben, amelyek révén elősegíti saját intézménye és a magyar levéltárügy fejlődését.

Küldetésnyilatkozat:

Budapest Főváros Levéltára mint emlékezetintézmény feladata a Budapest területén keletkezett, illetékességébe tartozó maradandó értékű köziratok, valamint a Főváros története szempontjából értékes magániratok (családi, személyi hagyatékok, testületi, vállalati iratok) papír és elektronikus alapon történő szakszerű gyűjtése, információhordozótól független hosszú távú megőrzése, tudományos szintű feldolgozása, hozzáférhetővé tétele és széles körben történő terjesztése. Független kutatóhelyként várostörténeti és más, levéltári forrásokon alapuló kutatásokat folytat, és annak eredményeit széles körben publikálja. A szolgáltató levéltár feladatkörében nyitott intézményként ügyfél- és kutatóbarát szolgáltatásokat nyújt, programjaival, rendezvényeivel, levéltár-pedagógiai foglalkozásaival, oktatási és továbbképzési tevékenységével elősegíti a levéltári anyag jobb megismerését, társadalmi felelősségvállalás jegyében törekszik a helyi közösség tudását és levéltárhasználói ismereteit bővíteni.

A 2019-ben elfogadott intézményi jövőképben és küldetésnyilatkozatban megfogalmazott komplex célok és feladatok kijelölik az elkövetkező időszak főbb cselekvési irányait: a modern, nyitott, szolgáltató levéltári működést, a Kárpát-medencei, elsősorban a városi levéltárak iránti elkötelezettséget, a BFL saját erőforrásainak és általában véve a teljes magyar levéltárügy fejlesztését, míg alapvető feladataink továbbra sem változtak: az illetékességünkbe tartozó iratok átvétele, megőrzése és feldolgozása mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap a magániratgyűjtés, az egyik legfontosabb kihívás pedig az elektronikus iratok átvétele és hosszú távú megőrzése. Kiemelten fontos feladatunk az általunk őrzött források modern eszközökkel történő közzététele, igaz az adatvédelmi jogszabályok e téren egyre nagyobb korlátokat állítanak elénk. Nagyon fontosnak tartottam a küldetésnyilatkozatban kiemelni a levéltár tudományos mivoltát, kutatási feladatait is. Hangsúlyos célunk a kutató- és ügyfélbarát szolgáltatások fejlesztése, amely a 2020-tól velünk lévő válsághelyzetek (Covid, majd az energiaválság) idején nagy kihívást jelent. A levéltár ugyanakkor ma már számos plusz szolgáltatást kell, hogy nyújtson, kiemelve ezek közül a levéltár-pedagógiai foglalkozásokat, kulturális programok szervezését, oktatási, továbbképzési projektek indítását, amelyek révén a társadalom levéltárak iránti bizalmát és egyúttal a tudatos levéltárhasználatot is erősíthetjük. A levéltár ugyanis nem csupán emlékezetintézmény, hanem a demokratikus állam egyik alapintézménye is. Mind az intézményi vízióban, mind pedig a küldetésnyilatkozatban tetten érhető a levéltárak és ezen belül a BFL elmúlt évtizedekben végbement totális szemléletváltása: olyan intézményt működtetünk, amely nem elzárkózik, hanem nyit a felhasználók felé, válaszol a kihívásokra, a társadalom egyre szélesebb rétegeinek biztosítja szolgáltatásait, amelyeket az újabb elvárásokhoz igazít és ennek érdekében folyamatosan fejleszti munkatársai tudását, és ezt a tudást igyekszik a levéltáros szakma egésze felé is továbbadni. E folyamatok révén pedig nem csupán saját illetékességi területén, hanem azon túl is feladatokat vállal a főváros szerepköréhez igazodva.

Helyzetértékelés: A 2018-2023 közötti időszak értékelése

A fent idézett 2018/2019 és 2023 közötti időszakra készült középtávú stratégiai terv nagyon részletes célokat fogalmazott meg, az alábbiakban a terv összegzésében szereplő gondolatokra kívánok reflektálni.³

2018-ban az egyik legnagyobb problémának a megfelelő, magas színvonalú humánerőforrás biztosítását láttam. A közgyűjteményi területen dolgozók méltánytalan bérezése folyamatos fluktuációt eredményezett országszerte, elsősorban a nem szakmai területeken (informatika, GH, műszak) okozott ez óriási problémát, de a levéltárosok és más szakmai dolgozók (állományvédelem, könyvtár stb.) nem kellő anyagi megbecsülése is számos problémához vezetett, hiszen minden kolléga azzal szembesült, hogy munkája anyagi elismertsége messze elmarad még az átlagbérrel fizetett munkaköröktől is. Úgy vélem ezen a területen nagy áttörést sikerült elérni, egyrészt a fenntartó Főváros folyamatos, illetve a kormány időszakonkénti béremelési döntéseinek köszönhetően. A legutóbbi, 2023 elején végrehajtott fővárosi béremeléssel a BFL-ben dolgozók átlagbére már eléri az országos átlagbért, amit a mostani nagy infláció ellenére is hatalmas sikernek tartok. A bérek rendezésével párhuzamosan folyamatosan ügyeltünk arra, hogy egyéb juttatások is segítsék a munkatársak mindennapi életét (cafeteria, bérletpénz, iskolakezdési támogatás stb.). Ma már elmondhatjuk, hogy a kimagasló munkakörülmények biztosítása mellett anyagilag is jóval megbecsültebb helyzetben vannak kollégáink, mint öt évvel ezelőtt, enélkül komoly szakmai teljesítményeket, eredményeket, innovációt elvárni képtelenség lett volna.

A humánpolitikai célok között fogalmaztam meg, hogy indokolt a BFL akkori 121 fő engedélyezett létszámát 126 főre emelni. A BFL engedélyezett létszáma a 2010. év leépítés előtt 135 fő volt, miközben feladatai és őrzött iratanyaga jelentősen gyarapodott. A tervből 123 fő valósult meg, amit elfogadhatónak tartok az elmúlt időszak nehéz anyagi és költségvetési viszonyai között.

Fontos cél volt a BFL gépészeti és informatikai infrastruktúrájának megújítása, ami az épületgépészeti területen éppen 2023 elején valósul meg egy KEHOP projekt lezárásával. Ennek révén a BFL új klímarendszereket, légtechnikai berendezéseket, kazánokat kap, és napelemes beruházás révén csökkenteni tudja energiafelhasználási költségeit. Folyamatosan újjátartuk fel a nyílászárókat is, már előre felkészülve a nehezebben finanszírozható energetikai költségemelkedésre. Fenntartói támogatással megújult az épületfelügyeleti rendszer, a vészvilágító rendszer, az épület biztonságát szavatoló kamerás megfigyelőrendszer. Előadásaink online közvetítését megújított stúdiótechnikai berendezésekkel tudtuk biztosítani. Már a jelenlegi energiakrízis előtti időben megkezdtük az épületben található neonfényforrások hosszabb élettartamú és energiahatékony működtetésű LED-es megvilágításra történő cseréjét. Sikerült megújítani informatikai tároló (storage) rendszerünket, és új szkennerek beszerzésére is lehetőség nyílt, a PC parkot pedig folyamatosan igyekeztünk frissíteni, és ebben a ciklusban vezettük be a korábbi, már nem akkreditált iratkezelési szoftver helyére a Poszeidont, sőt 2022-ben megkezdtük pilot jelleggel a teljeskörű e-iratkezelés megvalósítását is. A Főváros által biztosított beruházási forrásból a raktárkapacitás-növelési programunkat is folytatni tudtuk, ezáltal a középtávú iratgyarapítási terveinket is meg tudtuk valósítani.

Állományvédelmi területen fontosnak tartom kiemelni, hogy 2018-tól folytatni tudtuk a savtalanítási projektünket, amelyhez nagy segítséget nyújtott a kulturális minisztérium rendszeres támogatása is. Van olyan kihívás ezen a területen, amit nem tudunk megoldani, ez a tömeges fertőtlenítés kérdése. Az elmúlt években jómagam is számos alkalommal

---

³ Kenyeres I.: Budapest Főváros Levéltára stratégiai fejlesztési terve i. m. 33–34. o.

foglalkoztam a témával, nemzetközi tapasztalatokat is begyűjtöttünk, azonban látni kell, hogy állami közbeavatkozás nélkül ez, a valamennyi hazai levéltárat és elsődlegesen a közfeladatot ellátó iratképzőket érintő probléma nem fog megoldódni.

A szakmai feladatok tekintetében, úgy vélem, jól vizsgázott az intézmény. Az iratátvétel, rendezés és segédletkészítés területén a tervezettek szerint végeztük a munkánkat, adatbázisépítési és digitalizálási tevékenységünk pedig a vártnál is nagyobb ütemben fejlődött. Ahol hiányérzetünk lehet, az az e-iratok szabványos, jogszabály⁴ szerinti átvétele. Ami a szolgáltatásainkat illeti: elvárás volt, hogy meg kell őrizni a 2018-ban is magas követelményeknek megfelelő színvonalat a kutató- és ügyfélszolgálaton. A kutatók kiszolgálása mindig is elsőrendű feladat volt, csakúgy, mint a hozzánk forduló ügyfelek ügyeinek intézése. Akkor is és most is ezt írhatom: „Az elégedett kutatónál, ügyfélnél nincs jobb reklámja a levéltárnak.” Úgy vélem ennek a nehéz kihívásnak, amit az akkor még nem is sejthető Covid-pandémia is fokozott, a munkatársak kimagasló szakmai hozzáállása révén meg tudtuk felelni, sőt, a járványhelyzet meggyorsította számos olyan innováció bevezetését, amelyet mindig is terveztünk, így pl. a kutatások és az ügyfeles megkeresések elektronizálását, felhőtárhely-szolgáltatás kialakítását, e-papírszolgáltatáshoz való csatlakozást, ügyfélkapus ügyintézés bevezetését stb. Igyekeztünk a pandémiára reagálva valamennyi szigorú intézkedést szem előtt tartva a kutatók számára megfelelő feltételeket biztosítani. Az épületet, nyilvános tereinket felkészítettük a pandémiás viszonyokra (testhőkamera felszerelése, kézfertőtlenítők biztosítása, 60 év felettieknek elkülönített kutatóterem stb.) és olyan új szolgáltatást is bevezettünk, mint a *Hívd a levéltárost!*, amely segítségével az iratanyagban kutatni szándékozók közvetlenül kaphattak szakmai tájékoztatást telefonon is. Rendezvénytervünket ugyan 2020–21-ben felrúgta a pandémia, de ezen a területen is sokat teljesítettünk, sokkal nehezebb volt járványhelyzetben bármit is szervezni, mint korábban, de megtanultuk ezt is kezelni, pl. online, illetve hibridrendezvényeket tartottunk. Rendezvényeinket 2022-ben már problémamentesen le tudtuk bonyolítani, számos sikeres kiállítást (külföldön is), konferenciát rendezve, levéltár-pedagógiai programjainkat és a gyakornoki képzéseket, közösségi szolgálatosok fogadását is sikeresen tudtuk folytatni. Tudományos-szakmai téren is előre léptünk. A kutatónapok, a megfelelő infrastruktúra és munkahelyi légkör biztosítása révén vonzó hely vagyunk a PhD-val rendelkezők vagy tanulmányokat folytatni kívánók számára, amit az is jelez, hogy ma a 2018. évi 15 helyett jelenleg 22 fő rendelkezik PhD fokozattal. Ma már összehangolt kutatási projekteket is szervezünk, új fórumot nyitottunk a Budapesti Levéltári Mozaikok online folyóirat létrehozásával, számos értékes tudományos könyvet adtunk ki.

Tudományos-szakmai erőfeszítéseink más területen is eredményekre vezettek: 2018-ban azt írtam az akkor frissen bemutatott Budapest Időgép kapcsán, hogy *„már 2023 előtt jóval a Budapest Időgépnek a levéltár „zászlóshajó” projektjének kell lennie, amely mind a kutatók, mind pedig a főváros múltja iránt érdeklődők, városlakók, történészek, építész- és művészettörténész szakemberek, építészek, urbanisták, közigazgatási, kulturális turizmussal foglalkozó és más szakemberek számára az elsőszámú viszonyítási pont lesz, ha arra gondolnak: „Budapest története.”*⁵ Azt gondolom, nagyon nagy sikereket értünk el az Időgép folyamatos fejlesztésével és adatbővítésével. A legnagyobb lépés azonban 2022 végén történt, immáron a Budapest150 program keretében: egy teljesen megújult, innovatív szolgáltatásokat is nyújtani képes, nagy elismerést arató időgéppel állhattunk elő. A városegyesítés 150. évfordulójának megünnepléséhez kapcsolódva kiemelt cél volt az Időgép mellett az új Budapest

---

⁴ Az elektronikus formában tárolt iratok közlevéltári átvételének eljárásrendjéről és műszaki követelményeiről szóló 34/2016. (XI. 30.) EMMI rendelet 2017. január 1-jei hatálybalépése óta a folyamat teljeskörű szabályozása is rendelkezésre áll.

⁵ *Kenyeres I.*: Budapest Főváros Levéltára stratégiai fejlesztési terve i. m. 34. o.

monográfia létrehozása, amelyet hosszas előkészületek, illetve a pénzügyi források biztosítása után 2022-ben kezdhettünk el megvalósítani, így a monográfia megjelentetése 2024-re várható.

Összességében fontos stratégiai cél volt a BFL korábban kivívott szakmapolitikai pozíciójának hazai és nemzetközi szinten tartása, megerősítése. Ezen a téren, úgy vélem, számos sikert értünk el: ma a BFL az ország, a régió egyik legelismertebb levéltára, szakmai munkánk, rendezvényeink, projektjeink, továbbképzéseink példaadók lehetnek más, akár nyugat-európai intézmények számára is. Nemzetközi kapcsolatainkat ugyan a Covid és az ukrajnai háború behatárolta, de intézményünk elismertségét, presztízsét jelzi, hogy így is sikerült nemzetközi projekteket létrehozni és megvalósítani (Visegrádi Alap), illetve ilyenben részt venni új partnerekkel (Creative Europe).

A rövid összegzés is jelzi, az elmúlt 5 évet én határozottan sikerként könyvelem el, és örülnék, ha újabb megbízatásom esetén is hasonló eredményeket érnének el 2028-ig.

A BFL SWOT-elemzése és a levonható tanulságok

A mai világban egy-egy szervezet, intézmény jelenlegi helyzetének elemzésére és stratégiai tervezésének előkészítéséhez általánosan elfogadott az üzleti stratégiai tervezés alapjaként számontartott SWOT-analízis, amely a belső – amire ráhatásunk van –, és a külső – amire nincs közvetlen ráhatásunk – tényezőket vizsgálja. A belső tényezőknél az erősségek (S = Strengths) mellett a gyengeségeinket (W = Weaknesses) is számba vesszük, míg a külső tényezőknél a lehetőségek (O = Opportunities) és a veszélyek (T = Threats) felmérését kell elvégeznünk. Az erősségeinknél elsősorban azt kell vizsgálnunk egy intézmény esetében, hogy melyek azok a területek, amiket jobban csinálunk, mint mások, milyen eszközökkel rendelkezünk ennek érdekében, milyen készségek, értékek, kompetenciák jellemzik a humán erőforrásunkat, és miért van „jó hírünk” a világban? A gyengeségek alatt azokat a negatív tényezőket kell számba vennünk, amelyek gyengítik az erősségeinket, ezek azok a területek, amelyek fejlesztendők, illetve folyamatosan monitorozandók: pl. saját szakembergárda képességeinek fejlesztése, leterheltség, munkaerőhiány kezelése, adminisztrációs teher növekedése. Ezek mind olyan területek, amelyeken magunk is tudunk javítani. A külső tényezők esetében fontos, hogy ezekre nincs ráhatásunk, míg a lehetőségek olyan területeket foglalnak magukba, amelyeket saját intézményünk fejlesztése érdekében ki tudunk használni, míg a veszélyekkel szembesülnünk kell, ezalatt főként a finanszírozási kérdések, az általános humánpolitikai helyzet, és főként 2020 óta a pandémiás és más válsághelyzetek kerülnek előtérbe.

1. táblázat. A BFL SWOT-analízise

Erősségek (belső tényezők)	Gyengeségek (belső tényezők)
<ul style="list-style-type: none"> • Szakmai tudás • Kiváló szakembergárda • Jó infrastruktúra • Rendezett fizetések • Világos, nyilvános intézményi stratégia • Hazai és nemzetközi beágyazottság • Digitalizálás, adatbázisépítés, online szolgáltatások, e-archiválás • Közművelődés, PR, levéltárpedagógia • Sikeres hazai és nemzetközi projektek • Szakmai felsőfokú és továbbképzőhely • Pozitív visszajelzések a levéltárhasználók részéről (kutató- és ügyfélszolgálat gördülékenysége, szakmai és széles közönségnek szóló rendezvények sikere) • Intézményi reziliencia kialakulása (rugalmas ellenállási képesség) 	<ul style="list-style-type: none"> • Versenyszférához nem mérhető bérek • Műszaki, pénzügyi, informatikai szakember-utánpótlás nehézségei • Elavuló, folyamatosan fejlesztendő infrastruktúra • A feladatokhoz képest alacsony létszám • Növekvő adminisztrációs teher • Belső kommunikációs problémák • Vertikális visszajelzések hiánya • Belső továbbképzések hiánya => szakmai lemaradás • „Konzervatív attitűd” – tartózkodás az új infokommunikációs eszközöktől, digitális eljárásoktól, humánerőfejlesztési újításoktól
Lehetőségek (külső tényezők)	Veszélyek (külső tényezők)
<ul style="list-style-type: none"> • A közigazgatási folyamatok elektronizálása / digitalizálása • Intenzív online tudományos jelenlét • „Hasznosnak lenni” – a társadalom, az oktatás, a tudomány számára, általános közgyűjteményi attitűdváltás • Otthoni munkavégzés kultúrájának kialakulása • Szakmai területek folyamatos bővülése, interdiszciplinaritása • Európai uniós és hazai pályázati lehetőségek 	<ul style="list-style-type: none"> • Bizonytalan gazdasági jövőkép (kulturális szféra finanszírozása, infláció stb.) • Bizonytalan humánpolitikai helyzet (egyetemi képzés problémái, fiatalok pályaelhagyása) • Bizonytalan hazai és EU-s pályázati lehetőségek • Covid, más pandémiás helyzet és várható következményei (gazdasági, politikai, mentális) • Egyéb vészhelyzetek (ld. energetikai, háborús stb.)

A fenti elemzés véleményem szerint jól rávilágít a BFL jelenlegi *belső* helyzetére: *erősségeink* közé tartozik a képzett humánerőforrás, amiben szerepet játszik az, hogy a BFL immáron két évtizede az ELTE BTK levéltáros szak (MA) képzőhelye is egyúttal, a jó infrastrukturális adottságok. De ide tartoznak a rendezett a fizetések, a világos stratégia, az adatbázisépítési, digitalizálási eredményeink, a kutató- és ügyfélbarát szolgáltatásaink, rendezvényeink – ezek mind jelentős szakmai és társadalmi elismerést hoztak. Fontos, hogy kialakult az intézményi reziliencia képessége, a munkatársak nagyon gyorsan álltak át a pandémiás helyzet következtében megváltozott viszonyok között az új feladatokra, így a visszatérő hasonló helyzeteket is majd jobban tudjuk kezelni. Összességében a BFL számos erősséggel rendelkezik, ezek hatóereje, nagyságrendje szerencsére meghaladja gyengeségeinket, és kellő erőt ad azok javítására.

Mivel úgy vélem, hogy az erősségekkel jól állunk, talán a *gyengeségeinkre* kell jobban koncentrálni. Ugyan az elmúlt időszakban sokat léptünk előre a fizetések területén, de a versenyszférát meg sem tudjuk közelíteni, ez főként olyan munkakörökben okoz problémát, mint az informatika, a pénzügy, műszaki-épületfenntartási területek. Ezen a problémán részben *belső* átképzésekkel tudunk segíteni (pl. az informatikai osztályunk állományának fele levéltáros végzettségű), adott esetben munkaerőkölcsönzéssel (műszaki), vagy magas szintű munkakörülmények és továbbképzési lehetőségek nyújtásával (pl. pénzügyi területen). Ugyan hazai és nemzetközi szinten kiváló infrastruktúrával rendelkezünk, azonban ez folyamatosan avul. Amennyiben valamelyik területen nem sikerül a szinten tartást elérni, az komoly működési problémákat okozhat (pl. épületüzemeltetési rendszerek, liftek, informatikai rendszerek avulása stb.), éppen ezért ezeket a területeket prioritásként kell kezelni a továbbiakban is. Már szó volt a feladatokhoz képest alacsony létszámról, ezen a területen a fenntartó felé való folyamatos kommunikációval lehet előrelépést elérni, illetve *belső* munkaerőátcsoportosítással lehet átmenetileg kezelni a kérdést. Az egyre növekvő adminisztrációs terheken is meg kell próbálni könnyíteni, annak ellenére, hogy ezek elsősorban külső nyomásra (jogsabályi kötelezettség, fenntartói, ÁSZ ellenőrzések eredményeként stb.) nehezednek intézményünkre. A feladatok jobb és hatékonyabb tervezéséhez és végrehajtáshoz nemcsak a folyamatos vezetői monitoring szükséges, hanem az is, hogy a munkavállalók részéről megfelelő visszajelzések érkezzenek az egyes feladatok végrehajthatóságáról, a szükséges beavatkozásokról, ehhez elkerülhetetlen az, hogy a kollégák bátran forduljanak a vezetőséghez. Az intézményvezetés céljainak eléréséhez pedig mindenképpen javítani kell a *belső* kommunikáción, amelyen a Covid ütött súlyos réseket. Korábban rendszeresen évi négy alkalommal is tartottam állománygyűlést, amelynek a témája az intézményi stratégia ismertetése és annak folyamatos kiértékelése volt, valamint az éves munkatervi feladatok bemutatása, majd ezek féléves és év végi értékelése volt napirenden. Amennyiben a pandémiás és más veszélyhelyzetek lehetővé teszik, tervezem az évi négy állománygyűlés visszahozását. Az intézményi *belső* kommunikációt elősegítő havi hírlevél felújítását is szorgalmazom. Gyengeségek közé tartozik a megszerzett szakmai tudás folyamatos avulása is, illetve új kompetenciák megjelenése, illetve annak hiánya, ezért szükség van a legújabb jogszabályi változások, az informatikai rendszereink legújabb fejlesztéseinek, a szakmai-módszertani újdonságok folyamatos oktatására, a hiányzó kompetenciák fejlesztésére is. Ezen a területen 2022-ben sokat tudtunk előre lépni (német iratolvasás, online marketing, szervezetpszichológiai tréningek szervezése), de a továbbiakban is kiemelt figyelmet kell szentelni ennek a területnek. A gyengeségek között szerepel a szakmánkra (is) jellemző konzervatív attitűd, ami alatt azt értem, hogy az egyes újítások iránti igény, főként a középkorú és annál idősebb munkatársak esetében alacsony, így a felülről (vagy az alulról jövő) érkező ilyen irányú kezdeményezéseknél mindig fontos feladat az innovációk hozadékainak megfelelő kommunikálása. Tapasztalatom szerint, ha sikerrel tudjuk kommunikálni az új dolgokat, akkor a BFL valamennyi munkatársa – kortól függetlenül – jól reagál, hajlandó és képes is átvenni az újításokat.

A *külső tényezők* táblázatban ismertetett főbb elemei kapcsán érdemes röviden a *lehetőségeinkről* beszélni. Szakmánknak fontos területe a digitalizáció, de ebbe beletartozik a folyamatok digitalizálása is, mindenütt egyre nagyobb szerepe van az elektronikus ügykezelésnek, az ezt kiszolgáló rendszerek folyamatosan fejlődnek. A levéltárnak is tartani kell a lépést ezekkel a fejlesztésekkel, sőt, e-archiválásnál – egyelőre – mi vagyunk helyzeti előnyben. Ugyanígy a nemzetközi és hazai együttműködések keretében létrejövő tudást is ki lehet használni, legyen szó informatikai fejlesztésekről, levéltári szabványosításról, új protokollokról, állományvédelmi újdonságokról, történet- és levéltártudományi módszertani kutatásokról, új típusú intézményközi vagy civil szervezetekkel való együttműködésről. Nemzetközi projektekben való részvételeknek az egyik legfontosabb hozadéka a tudástranszfer, és ilyen együttműködések kialakítására lehetőségünk is nyílik az elkövetkező öt évben. A *veszélyek* sajnos mindenki előtt jól ismertek, a nehezedő finanszírozási helyzettől a különböző hivatalosan is deklarált veszélyhelyzetekig. Ezeket folyamatosan követni kell, és reagálunk az újabb és újabb kihívásokra.

Feltételek, adottságok, erőforrások és intézményi stratégiai célok

A BFL alapfeladatait az Ltv. és a 27/2015. (V. 27.) a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről szóló EMMI rendelet (a továbbiakban: R.) határozza meg, az intézmény konkrét feladatait és működési kereteit pedig az Alapító Okirat és az SZMSZ rögzíti. A stratégiában meghatározott céloknál a fentebb már idézett intézményi vízióban és küldetésnyilatkozatban megfogalmazottak szolgálnak még további iránymutatásként. A kitűzött célok megvalósításához az infrastrukturális és humán erőforrás adottságokat és az ezekkel kapcsolatban felmerülő problémákat és feladatokat kell először számba venni

Infrastrukturális adottságok és feladatok

Épített infrastrukturális környezet

A BFL a kizárólagosan fővárosi beruházásban épült Teve utcai székházban működik 2004 óta. A ma is modernnek számító, a több mint 23 ezer m²-es épület minden szakmai igénynek megfelel. Egy épületben található valamennyi levéltári funkció az iratok átvételétől, őrzésétől és feldolgozásán át, az állományvédelmi tevékenységig, valamint a közönségszolgálati terekig, ideértve a nagy és tágas kutatótermet, ügyfélszolgálati irodát, számítógépes oktatótermet és két további, szemináriumok és kisebb értekezletek tartására alkalmas tárgyalót, valamint a 120 főt befogadni képes előadótermet és a klimatizált kiállítási terünket is, nem is beszélve a társasági élet egyik központjáról, a büféről. A BFL 123 munkavállalója megfelelő körülmények között végezheti munkáját, egy-, illetve két fős jól felszerelt klimatizált, kézmosókkal ellátott irodákban. Az épület szintenként több teakonyhával, mellékhelyiséggel, pinceszinten zuhanyzókkal, öltözőkkel is ellátott. 2021-ben a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) támogatásával még egy új látványraktárt és levéltár-pedagógiai foglalkoztató teret is létre tudtunk hozni, bővítve ezzel az épület funkcionalitását. A dolgozók egészségét szolgálja a pinceszinten kialakított edzőterem, de létrehoztunk egy tetőtéri klubszobát is, ami alkalmas osztály-összejövetelekre, pingpongozásra, baráti beszélgetésekre. Ez utóbbi kettő helyiség működtetése ma már szerintem hozzátartozik egy modern európai intézmény működéséhez, igyekeztünk

olyan körülményeket teremteni, hogy a munkavállalók szívesen járjanak be az épületbe, és ott nem csak a munkavégzés körülményei legyenek biztosítva, hanem a munkaidő utáni rekreációnak is biztosítsunk teret. Fontos szempont, hogy van saját, elég nagy parkolónk, ami nemcsak az épület megközelítését segíti elő (itt kamerával őrzött kerékpártárolót is kialakítottunk), hanem rendezvényeink, így pl. a levéltári piknik vagy az intézményi nap helyszínéül is funkcionál.

Az épületben közel 10 ezer m² klimatizált raktártér került kialakításra: a 31 levéltári és az egy könyvraktár területe összesen 9,637 m². Az épület 2004. évi átadáskor hivatalosan 6.059 polcfolyóméternyi gördülő (tömör) állványzat, valamint pénzügyi okokból 36.655 polcfolyóméternyi fix, statikus állványzat került beépítésre. A rendelkezésre álló állványzat átadáskor összesen 42.714 polcfolyómétert tett ki, de ennek megfelelő iratfolyóméter (ifm) mennyiségű iratanyag elhelyezésére ez a kapacitás nem elegendő, hiszen pl. a pár centivel nyilvántartott segéd- és más kötetanyagok elhelyezése térben több helyszükségletet igényel, az alig pár száz ifm-ben nyilvántartott tervtári anyag pedig két teljes – egyenként 287 m²-es – raktárt foglal el. Szabad raktárkapacitás első főigazgatói ciklusom kezdetén, 2013-ban mindössze 8 ezer ifm volt, 2013 és 2018 között a levéltár 4005 ifm-nyi iratanyaggal gyarapodott. Éppen ezért volt elsődleges feladat a fix polcrendszerrel kialakított raktárak tömörállványosra való átalakítása. 2012 és 2015 között az intézmény saját forrásból négy kiskraktár mobilizálást tudta megoldani. 2016-ban a BFL előterjesztésére fenntartói támogatással került sor egy raktár átalakítására. 2017-ben a Főváros pozitív döntése nyomán hétéves raktárfejlesztési programot tudtunk megvalósítani, amelynek utolsó fejlesztése ez év második felében valósulhat meg. Az elmúlt évtizedben folyamatosan végrehajtott raktárátépítési program eredményeként így ma a teljes raktári kapacitás 50,391 polcfolyóméter, amelyből 1276 pfm a több, mint 60.000 kötetet befogadó könyvtári raktár. A raktárak állványzatának jelenleg 59%-a mobil (29,649 pfm). 2012. évi állapotokhoz képest e fejlesztés eredményeként ma szabványos A/4 dobozzal számolva 10.135 ifm-nyi raktárkapacitás-növelést tudtunk elérni, míg ugyanezen időszakban 6201 ifm iratot tudtunk átvenni. 2018 és 2022 között évi átlagban 423 ifm volt a gyarapodás. Jelenleg mintegy 9000 ifm-nyi irat elhelyezésére alkalmas szabad raktárkapacitásunk van, igaz, a levéltári bérlőknek (Politikatörténeti Alapítvány Levéltára, Evangélikus Országos Levéltár, Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjtemény Levéltára) kiadottakat leszámítva mindössze 4200 ifm. Az idén valószínűleg az MNL átveszi a Politikatörténeti Levéltár nálunk őrzött iratanyagát, így a tényleges szabad kapacitásunk 5.700 ifm-re növekszik, ami elvileg, amennyiben nem változik az utóbbi években regisztrált iratátvétel mértéke, egy bő évtizedre elegendő volna. Elvileg. Mivel a raktáraink feltöltése soha nem lehet 100%-os, minden fond, állag végén hagyni kell helyet a gyarapodásnak, hogy ne kelljen egy-egy nagyobb iratátvételnél több száz iratfolyómétert újból átpakolni, illetve nem is lehetne az egész fondnak vagy állagnak összefüggő helyet találni. Ráadásul a fejünk felett lóg egyfajta Damoklész kardjaként jó pár nagy iratképző szervünk iratátadási szándéka, amelyeket azok felmerülésekor jogszerűen visszautasítani nem tudunk. Egy rövid összegzés: csak a Földhivatalnál több mint 9300 ifm maradandó értékű iratot szeretnének átadni, míg az önkormányzati és területi állami szerveknél (kormányhivatali, járási iratok) 2 ezer ifm a kinnlevőségünk, a jogszolgáltatási területen öt év alatt 1500 ifm átvételével, míg iskolai, egészségügyi, civil, vállalati és családi iratok esetében 700 ifm-rel, azaz összesen 13.500 ifm átvételével kellene számolnunk! Éppen ezért továbbra is szorgalmazom a rendszeres kapacitásbővítést: a 2024-2028 közötti időszakra is fontos volna évi egy nagyraktár tömörállványosra való átalakítása.

Az épület műszaki eszközeinek, állagának megóvása folyamatos és forrásigényes feladat. Folytatni kell az energiahatékonysági beruházásokat, az energiatakarékos és hosszú élettartamú LED izzók cseréjével. Az épület egyes raktáraiban a 2004-es beruházás hibás kivitelezéséből

adódó, a vendégfalakon megtalálható falrepedések egyre romlóbb állagúak, a működő klímarendszer miatt a porózus anyag az épület más részeibe is eljut, állományvédelmi kockázatot is jelentve. A jelenlegi KEHOP beruházás nem érintette a mikrofilmtár önálló klímaberendezését, mely jövőre 20. életévébe lép és ez sajnos jelen esetben többszöri meghibásodással jár. Szintúgy igaz ez a raktárak légkezelőire is. Szintúgy modernizálásra szorul a munkatársak által épületen belüli kommunikációra használt DECT telefon rendszer. A sor még folytatható, a BFL alaptevékenysége, az iratok hosszú távú megőrzése egy jelentős gépészeti berendezéseggyüttes üzemeltetési feladatát is jelenti.

Informatikai infrastruktúra

Az informatikai infrastruktúra helyzet alapjába véve határozza meg a BFL stratégiai terveit. Ennek az infrastruktúrának központi eleme a belső hálózat, a szerver, a tároló- (storage) és mentőrendszer. A storage-okon tároljuk a hozzánk beérkezett elektronikus iratokat, a jelentős mennyiségben általunk digitalizált iratokat és a digitalizálás során keletkezett munkaközi példányokat. 2019/20-ban a Főváros támogatásával célberuházás keretében (nettó 52,9 mFt értékben) sikerült a szervereket, switch-eket és a háttértároló-rendszert lecserélni, illetve a szalagos mentőegységet bővíteni. A fejlesztésnek köszönhetően 315 TB teljes elvi tárolókapacitás jött létre. Ez elvileg soknak tűnik, azonban jelenleg a központi archív tárolónkon (dtar) 63 TB szabad, a kutatói tárterületen 18 TB szabad, az osztálymappák (amelyeken a szakmai munka folyik) kötetén 3,16 TB szabad, az állományvédelmi munkaterületeken 5,8 TB szabad, de ez utóbbiak folyton változnak, ahogy törlődnek a munkapéldányok, illetve kerülnek be a dtarba az állományok. A BFL belső hálózatának, tárolási kapacitásának mennyisége és korszerűsége ezzel számításaink szerint 2025-ig biztosított, itt nagyjából az eddig megszokott licenc- és támogatási díjakkal kell számolni. Ezt követően két út lehetséges, újra több tíz millió Ft (az árak emelkedését nézve akár 100 mFt) értékben beszerezzük az elavult szerverek és a tárolórendszer helyére az újat, vagy áttérünk a digitális levéltári tartalmak felhőben tárolásához. A BFL esetében ugyanis ez reális alternatíva, elvben jogi és műszaki akadályai nincsenek. A felhőre való átállásnak a kezdeti költségei alacsonyabbak, mint a saját tárolókapacitások beszerzéséé, de a felhőbe költözés esetén a fenntartási, használati költségek folyamatosan magasabb szinten jelentkezhetnek. A speciális szakrendszerek viszont ekkor is helyben üzemelő, nagyrészt virtualizált szervereken fognak működni, ezek karbantartása és elavulás esetén megújítása akkor is szükséges lehet, de a költségek itt messze nem érik el a nagy tárolókapacitások bekerülési és fenntartási költségeit. A másik fontos kérdés a szakmai munkához elengedhetetlen PC-k, laptopok kérdése, a BFL számítógépparkjának jelenlegi korszerűségi szinten tartásához évente legalább 20 új PC vásárlása lenne szükséges, hiszen a munkaállomások mintegy fele még 2013-ban, az első e-levéltári projekt idején került beszerzésre, és ezek egyre elavultabbnak számítanak.

A tárolórendszer mellett fontos szerepet tölt be az európai uniós beruházás keretében 2009 és 2013 között létrehozott (EKOP-1.2.8 projekt), majd 2019/2020-ban továbbfejlesztett (KÖFOP – 1.0.0-VEKOP-15-2016-00011) Központi Archívum Levéltári Szolgáltatásrendszer (KIA), amelynek hardver és szoftverelemeit a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt (NISZ) működteti. Itt üzemel az általunk költségmentesen a Levéltári Nyilvántartó Rendszerként (LNYR) használt ScopeArchiv, illetve az e-iratok (ideértve a levéltár által digitalizált állományokat is) hosszútávú kezelését ellátó Preservica szoftver is. A KIA katasztrófátűrő

tárolórendszerét a BFL is igénybe veszi, itt mentjük a már feldolgozott e-iratainkat, illetve a digitalizált állományaink egy részének archív példányait. Az e-levéltári központi rendszer (KIA) avulása miatt már rövid távon is szoftveres és hardveres fejlesztések szükségesek, amelynek összköltsége több százmillió, akár milliárdos kiadást is jelenthet, és ennek esetleges finanszírozási módja egyáltalán nem látható. A helyzet a gyártói és rendszerintegrátori support éveken át történő nem fizetése miatt alakult így, melyre forrást sem a NISZ-, sem levéltári (MNL) oldalról nem adott az illetékes fenntartó kormányzati szerv. Szoftveresen a legfőbb probléma, hogy az alkalmazásszerverek operációs rendszerei Windows 2008-as verziójúak, amelyek már a gyártó által nem támogatott operációs rendszerek, komoly működési és kompatibilitási, valamint biztonsági problémát jelentenek. A levéltári nyilvántartó rendszer, a scopeArchiv jelenleg általunk használt verziója azonban nem támogatja a Windows szerver 2008 verziónál újabbakat, ezért az operációs rendszerek cseréje csak a nyilvántartó rendszer verziófrissítése esetén tehető meg. A scopeArchiv gyártója csak akkor hajlandó együttműködni az újabb verzió telepítésében, ha kifizetésre kerül az éveken át elmaradt szoftvertámogatási díj és a késedelmes fizetéshez kapcsolt késedelmi díj. A digitális tartalmak hosszú távú megőrzésére használt Preservica szoftver esetében a jelenleg használatban lévő verzió sem támogatott már, az új verzióra való áttérést pedig nehezíti az e-levéltári projekt keretében végzett egyedi fejlesztések kezelése. Míg a scopeArchiv esetében a beavatkozás már a közeljövőben szükséges, a Preservica esetében a rendszer a jelenlegi szinten verzióváltás nélkül is elműködhet középtávon. Az e-levéltári rendszer Oracle adatbázis szerverei rendkívül régiek, az eredeti rendszer 2013-as kialakítása óta működnek, új szerver vásárlásakor modern, erősebb processzorok miatt is várhatóan jelentősen növekedni fog a beszerzési és az éves támogatási díj is. 2024-re már a 2019-ben, a második e-levéltári projektben beszerzett hardverek is elavulnak, így lassan az egész hardverállományt cseréje lesz szükséges. Hangsúlyozni kell, hogy ezek a feladatok és problémák a NISZ és az MNL érdekkörében merülnek fel, a BFL-nek nincs fizetési kötelezettsége, ugyanakkor nagyon ki vagyunk szolgáltatva a fenti körülményeknek, a helyzet komoly kockázatot jelent levéltárunknak.

Amennyiben a szükséges fejlesztésekre nincs elég forrás, az egyik lehetőség a rendszer projektalapú továbbfejlesztése lehet – nyilván EU-s, vagy állami támogatásból – új funkciók bevezetésével (például online iratkiszolgálás, az ügyfélszolgálati ügyintézés ügyfélbarátabbá tétele, a levéltári aggregáció erősítése). Bármilyen fejlesztés azonban csak akkor lehet sikeres, ha nemcsak a fejlesztésre állnak rendelkezésre a szükséges anyagi források, hanem az elkészült rendszer fenntartására, támogatására, finomhangolására is, ahogy ez bármelyik informatikai beruházásról elmondható. Amennyiben azonban az MNL a BFL-ben optimálisan működő jelenlegi levéltári nyilvántartó rendszer lecserélését tűzi ki célul, megfontolandó a levéltári integráció átgondolása. Ebben az esetben érdemes megvizsgálni, vannak-e olyan meglévő rendszerelemek, amelyeket érdemes megtartani vagy tovább fejleszteni közös felületként, például mert különben megszűnne az a lehetőség, hogy a legtöbb magyar levéltár anyagában együtt lehet keresni és a két legnagyobb online beiratkozni és kérést leadni. Ha a BFL saját megoldással rendelkezne, akkor is célszerű az e-levéltári rendszer előnyeinek (online beiratkozás, kutatói kérés és ügyfélszolgálati ügyintézés lehetősége, hazai jogszabályi előírásokhoz való adaptálás, digitális tartalmak online megtekintési lehetősége, szabványos elektronikus iratátvétel, hosszú távú megőrzés és megőrzéstervezés) fenntartása, amelyek újra kialakítása jelentős forrásokat igényelhet. Felmerülhet továbbá az igen költséges Preservica

kiváltása más szabványos (azaz OAIS-alapú⁶) e-archívumokkal (pl. scopeIngest/scopeOAIS, Archivematica), de ez esetben az elektronikus iratok levéltárba adásának eljárásrendjét szabályozó 34/2016. (XI. 30.) EMMI-rendelet módosítása is szükséges lehet. Egyelőre bízunk abban, hogy a NISZ, az MNL és a kulturális tárca megoldást talál a felmerülő finanszírozási problémákra. A fentebb felvázolt B verzió (a BFL saját lábra állítása e-archiválási és nyilvántartási területen) megvalósítása is jelentős anyagi ráfordítást igényelne és a megvalósításban is sok a kockázat. Le kell azonban szögezni, hogy LNYR és e-archiváló szoftver nélkül nem valósulhat meg a BFL jogszabályokban előírt feladatellátása, így e kérdés napirenden tartását prioritásként fogom kezelni.

Szintén informatikai beruházás kérdése az intézményi honlap(ok) helyzetének rendezése. A BFL 2015-ben fejlesztett, Drupal 7 alapú honlapja megújításra szorul, mert a Drupal 7 a későbbi verziókhoz képest nagyon eltérő, támogatása viszont jelen állás szerint csak 2023 novemberéig biztosított, ha ez így marad, már 2024-ben új honlap kialakítására lesz szükség. A BFL tematikus honlapjainak karbantartása is folyamatos feladat.

Ugyanígy fontos informatikai kihívás a gazdálkodási, a munkaidőnyilvántartó vagy a könyvtári szoftvereink folyamatos felügyelete.

Elektronikus ügykezelés bevezetés és fejlesztése

A BFL 2018 óta használja aktívan a Hivatali kaput, 2021. január 1-jétől pedig bevezette a Poszeidon EKEIDR akkreditált iratkezelési rendszert, amelybe sikeresen migrálásra kerültek a korábbi iktatórendszer iktatási adatai is. A Hivatali kapun vagy Ügyfélkapun a BFL-nek beküldött küldemények a Poszeidonba érkeznek, ahol automatikusan érkeztetésre is kerülnek. Ennek 2022-es bevezetése óta a cégbíróságok által küldött felszámolási végzések ügyintézésre elektronikusan zajlik. A Poszeidonban 2022-ben ügyintézői szervezeti elektronikus aláírás is bevezetésre került, illetve 2023 elejétől a BFL felső- és középvezetői személyes elektronikus aláírást is használnak, ezáltal hiteles elektronikus kiadmányokat tudunk előállítani. Jelenleg az ügyfelek ügyfélkapus hitelesítés révén az e-Papíron a szabályozott elektronikus ügyintézési szolgáltatásokon (SZEÜSZ) keresztül, az Elektronikus Levéltári Portálon, ahol szintén van lehetőség ügyfélkapus regisztrációra, illetve AVDH-aláírással tudnak úgy online megkereséssel fordulni a BFL-hez, hogy ezzel egyúttal hivatalosan azonosítják is magukat, ezekben az esetekben nem szükséges a személyes azonosítás.

Mindezzel a teljeskörű elektronikus ügyintézés keretfeltételei előálltak, 2023-tól ezért bevezetésképpen a BFL két legfontosabb ügýtípusa – a gyűjtőterületi ügyek (szervlátogatások, iratselejtezések, iratkezelési szabályzatok, iratátadás-átvételek), illetve az ügyfélszolgálati megkeresések – esetében az ügyintézés teljeskörűen elektronikusan történik, azaz a bejövő és kimenő elektronikus állományok, illetve a kapcsolódó belső feljegyzések eleve megtalálhatóak a Poszeidonban, vagy utólag feltöltésre kerülnek. A papíralapú megkeresések, illetve kiadott iratmásolatok pedig szkennelés után szintén feltöltésre kerülnek, ezzel a hiteles példánynak az iratkezelő rendszerben lévő állományokat tekintjük. A jövőben kiterjesztésre kerülhet az

---

⁶ Az e-levéltári archiválás szabványa: The Reference Model for an Open Archival Information System (OAIS).

elektronikus ügykezelés valamennyi ügytípusra, illetve teljesen elhagyhatóvá válik az iratok kinyomtatása, ez utóbbival környezetbarátabb és takarékosabb megoldást lehet bevezetni.

Állományvédelmi infrastruktúra

A BFL állományvédelmi és digitalizációs műhelyének felszerelése nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő színvonalú. A csökkenő mértékben folytatott mikrofilmzés mellett a dinamikusan növekvő digitalizálást döntően az e-levéltári projekt keretében 2013-ban beszerzett eszközparkkal kezdtük meg (mikrofilmszkennerek, két könyvszkennerek, egy térképszkennerek, egy nagyteljesítményű lapszkennerek, kivételkezeléshez síkgyaszkennerek és fotószkennerek, valamint audio- és videodigitalizáló állomás). 2020 decemberében a fenntartó Fővárosi Önkormányzat céltámogatásával megvalósult fejlesztésnek köszönhetően beszerzésre kerültek új Zeutschel Omniscan A1 és A2 könyvszkennerek és egy térképszkennerek. Az új térképszkennerek segítségével akár már 1,5 méter széles térképek vagy tervrajzok digitalizálását is biztosítani tudjuk, jelentősen meghaladva az eddigi 1 méteres mérethatárt. 2021-ben tovább bővítettük eszközparkunkat egy Nikon D850 fényképezőgép és hozzá szükséges objektívek és kiegészítő eszközök megvásárlásával. Az új fotóstúdióval jobb minőségben (felbontás, színhűség) és szakszerűbben tudjuk digitalizálni az üvegnegatívokat, nagyobb méretű fotókat és a fotóalbumokat. Jeleznünk kell azonban, hogy ennek az eszközparknak az avulása 5-7 év, így a következő ciklus második felében 2025-2027 körül időszerű lesz a szkennerek és a fényképezőgép újbóli cseréje.

Restaurátor- és könyvkötőműhelyünk is jól felszerelt. A Főváros nagyvonalú támogatásával 2017 óta Magyarországon másodikként üzemeltethetünk egy Nyugat-Európában már régen bevált, tömeges restaurálási technológiát megvalósító savtalanító berendezést (Neschen C900), melynek segítségével a papíralapú adathordozók élettartama jelentősen növelhető. Ugyanakkor vezettük be hazánkban elsőként a Bookkeeper eljárást, mely a vízzeloldható tintákkal írt iratok savtalanítását biztosítja. Minisztériumi támogatásból (KIM) vásároltunk egy új Neschen lamináló gépet is a nagyon rossz állapotú, savas, 19–20 századi tervrajzok restaurálásához.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a BFL olyan körülményeket biztosít a levéltári szakmai munka végzéséhez, amely a magyarországi levéltárak és közgyűjtemények – sőt jó néhány nyugati levéltár – esetében is kivételesnek mondható. Tartom, hogy magas színvonalú munkát csak a megfelelő munkakörülmények biztosításával lehet elvárni, a fentebb bemutatott raktározási, informatikai és állományvédelmi adottságaink kiválóak, ugyanakkor ezek szinten tartása, folyamatos karbantartása és megújítása rendkívül sok vezetői feladatot jelent – talán a legtöbbet valamennyi között.

Humán erőforrás adottságok

A stratégiai feladatok végrehajtásának legfontosabb eszköze a humán erőforrás, így az ezzel kapcsolatos teendők a legfontosabb vezetői feladatok közé tartoznak. A BFL jelenlegi engedélyezett létszáma 123 fő. Az épület recepciós és portaszolgálatát, valamint takarítását szerződötetett, külsős cégek látják el, így az említett létszámkeret döntően szakmai feladatokat lát el. 2013-ban, amikor átvettem a BFL vezetését, az engedélyezett létszám 115 fő volt, a betöltött álláshelyek száma 105 volt. Összehasonlításként a 2010. évi nagyarányú leépítés előtt 135 fő volt az engedélyezett létszámunk. Először azt sikerült elérni, hogy valamennyi engedélyezett álláshelyet be tudjunk tölteni, majd a folyamatosan növekvő, részben

jogszabályok által generált többletfeladatok indokolták, hogy további 6 fővel tudtuk növelni az álláshelyek számát 2018-ig. Utaltam rá, hogy stratégiai célként fogalmaztam meg egy 6 fős létszámemelést, amiből az egyre nehezedő gazdasági helyzet ellenére 2 fő létszám-bővítés valósult meg. Az elmúlt ciklusban ugyanis fontosabbnak tartottam a létszámemelésnél, hogy a munkatársak a 2018. évihez képest nagyobb bért kapjanak, azaz célként azt tűztem ki, hogy legalább a magyarországi átlagbér színvonalát érjük el, amit 2023-ra – a fenntartói és a kormányzati intézkedéseknek köszönhetően – meg is tudunk valósítani. A közgyűjteményi területen versenyképes fizetések, a kiváló munkakörülmények és világos intézményi vízió, munkavállalói érdekeket figyelembe vevő intézményi humánpolitika együttesen játszott szerepet abban, hogy az elmúlt időszakban drasztikusan csökkent a fluktuáció: 2019-ben 16 fő, 2020-ban 14 fő, 2021-ben 8, míg 2022-ben mindössze 2 fő lépett ki! A BFL vonzó munkahely lett, az általában nyugdíjba vonulás miatt felszabaduló álláshelyekre szinte azonnal szakképzett, az estek döntő részében levéltáros MA diplomával vagy PhD-val rendelkező fiatalokat alkalmazunk. A nem szakmai területeken is sikerült megfelelő szakembergárdával erősíteniünk. Jellemző, hogy az engedélyezett létszámot az elmúlt időszakban mindig be tudtuk tölteni. Úgy vélem, a jelenlegi állományunk jól képzett, motivált, nyitott a tanulásra, és egyúttal rendelkezik az új viszonyokhoz történő alkalmazkodási képességekkel. Úgy látom, olyan intézményi attitűd alakult ki, amely nagy erőssége, egyúttal erőforrása a BFL-nek most, és reményeim szerint az elkövetkező évtizedekben is az lesz.

Látok azonban egy már középtávon veszélyeket magában rejtő humánpolitikai problémát. Azzal, hogy a Kjt-t felváltotta az Mt., megszűnt a szolgálati időt, illetve a tanulmányi előmenetelt (újabb felsőfokú végzettség, PhD-fokozat, nyelvvizsga) honoráló előrelépési rendszer, így nehéz motiválni a kollégákat újabb diplomák, végzettségek megszerzésére, illetve az intézményhez való lojális, hosszútávú viszony, mint érték elérésére. Véleményem szerint szükség volna egy fővárosi közgyűjteményi karriermodell kidolgozására, ami egyaránt honorálná a főváros szolgálatában eltöltött időt és az újabb kompetenciák megszerzését. Tisztában vagyok azzal, hogy a karriermodell anyagi alapjainak megteremtése a fenntartó nélkül elképzelhetetlen, ugyanakkor jelzem, én nyitott vagyok egy ilyen rendszer elveinek és részleteinek kidolgozására.

Szervezeti kérdések

A BFL szervezeti kereteit az SZMSZ-ben lefektetettek képezik. Az elmúlt ciklus fontos eredménye volt 2019-ben – összhangban az előző pályázatban megfogalmazottakkal –, a tudományos–szakmai főigazgató-helyettesi poszt létrehozása volt. Az új felsővezetői pozíció nagyszerűen betöltötte feladatát, az új vezető megfelelően koordinálta a szakmai osztályok munkáját, tehermentesítve a főigazgatót, aki az így felszabaduló idejét az intézménymenedzsment egyéb területeire fordíthatta.

A BFL szervezeti felépítése röviden így fest: a főigazgató közvetlen irányítása alá a tájékoztatási és közművelődési főosztály és a belső ellenőr tartozik; az általános főigazgató-helyettes az intézményvezetői általános helyettesítési feladatokon kívül felügyeli az e-levéltári és informatikai, valamint a műszaki osztályokat; a tudományos szakmai főigazgató-helyettes irányítja a négy iratórzó és az állományvédelmi főosztály munkáját; a gazdasági igazgató pedig a Gazdasági Igazgatóságot irányítja. A felsővezetők munkáját a három fős titkárság támogatja. A jogszabályi változások, az elektronikus ügykezelés elterjedése, a növekvő kutatói és ügyfélszám miatt jelentős feladatnövekedés történt a négy iratórzó és a tájékoztatási főosztályon, ezért célként kell megfogalmaznunk, hogy az elkövetkező öt évben valamennyi

említett osztály létszámkeretét legalább egy fővel, azaz az intézményét összességében 5 fővel emelni tudjuk.

Humánpolitikai kérdések

Fontos kérdés egy intézményen belül a munkavállalók korcsoport szerinti megoszlása. A BFL-ben a korfa jelenleg így néz ki: 30 év alatt 10 fő, 30-40 éves kor között 36 fő, 41-50 év között 46 fő, 51-60 év között 37 fő, 61 felett 3 fő. Véleményem szerint ez egy jó adottságú helyzetet mutat, a levéltár jelenlegi törzsgárdáját a 41-50 év közöttiek képezik, az alattuk és felettük lévő korcsoport tagjainak száma nagyjából megegyezik és nem marad el nagyságrendben a 40 felettiektől, így van elegendő utánpótlás és a megfelelő szakmai tapasztalat is rendelkezésre fog állni az elkövetkezendő 5-10 évben. Az elmúlt években magam részéről mindig szorgalmaztam a fiatal, képzett pályakezdeők alkalmazását és a későbbiekben is őket kívánom előnyben részesíteni, ami nem zárja ki idősebb, tapasztalt, magasan kvalifikált munkavállalók alkalmazását sem. A BFL több éve, évtizede a levéltárban dolgozó tapasztalt munkatársai adják a szakmai állomány gerincét, és a továbbiakban is rájuk fog hárulni a munka „dandárja”, de már most foglalkoznunk kell azzal, hogy 10-20 év múlva kik vehetik át az intézmény meghatározó munkavállalóinak szerepét. Ugyan az intézményi fluktuáció csökkenő mértéket mutatott, de így is 2018 és 2022 között 46 fő lépett ki, ezzel szemben ténylegesen 59 új munkatársat fogadtunk (az újak közül is léptek ki később), ez azt jelenti, hogy a munkavállalók több mint fele az elmúlt ciklusban került a BFL állományába, így a kiválasztási módszerünket is igazolja a kedvezőbb korfa. A BFL-ben jelenleg kb. fele-fele arányban dolgoznak női és férfi kollégák (nők 58 fő, férfiak 65), ez az arány ideálisnak mondható. Tudományos munkakörben 74 főt foglalkoztatunk (66%), ami kimagasló, közülük 22 fő – a tudományos munkatársak 30%-a – PhD fokozattal is rendelkezik, tehát felsőfokú diplomával rendelkező, tudományosan is képzett, magasan kvalifikált munkaerővel rendelkezünk, ami nagyszerű alapot képez kiemelkedő tudományos eredmények eléréséhez is.

A megüresedő vagy éppen újonnan létrehozott szakmai állások betöltésénél tehát továbbra is előnyben részesíteném a levéltáros MA diplomával rendelkező fiatalokat. Többek között azért is veszünk aktívan részt az ELTE BTK levéltáros képzésben vezetőtanárként, oktatóként, gyakorlatvezetőként kollégáimmal, hogy az utánpótlásunkat képezzük és válasszuk ki. (Még akkor is, ha a végzett jobb képességű hallgatók nem tudnak egyből elhelyezkedni nálunk, ugyanis bőven akad példa olyanra is, hogy évekkal később mégis nálunk „landolnak” ezek a fiatalok. S itt jegyzem meg, hogy őket az egyetemi oktatásban való hangsúlyos intézményi részvételünkkel – más vélekedéssel ellentétben – mi képeztük ki a szakmai alapokra és nem más levéltárakból való „agyelszívás” történik...) Számításaim szerint jelenleg 24 olyan munkatárs tartozik a BFL szakmai állományában akik – többek között – az én tanítványaim voltak az egyetemi képzésen. Fontos a munkatársak továbbképzésének támogatása, legyen szó levéltáros MA vagy történész PhD-tanulmányokról. Minél több magasan kvalifikált munkatársunk van, annál magasabb szintű munkavégzés és annál több szakmai eredmény várható el az intézménytől.

Jó lehetőséget kínál az önkéntesek bevonása is a szakmai feladataink végrehajtásába, amire az elmúlt időszakban bőven akadt példa. Ugyanígy az egyetemi hallgatók és a közösségi szolgálatot ellátó diákok gyakorlata is jól hasznosítható az intézmény munkájában.

Vezetői erőforrások

Minden stratégia megvalósításában a vezetőknek kiemelt szerepe van. A BFL felső- és középvezetőinek száma 20 fő, közöttük a levéltárszakmai területen 11 fő rendelkezik PhD fokozattal, két fő pedig jogi diplomával. Ez azt is jelenti, hogy a BFL-ben a tudományos fokozattal rendelkezők fele a vezetésben végzi munkáját, hozva magával tudományos tapasztalatát és kapcsolatrendszerét, amit az intézmény nagyon jól tud kamatoztatni. A jól képzett, magasan kvalifikált vezetők kihívásként értékelik az egységes stratégia mentén végzett szakmai feladatokat, önálló projektirányításra képesek. Többen vezettek eddig is önálló projekteket, intézményen belül, és vettek vagy vesznek részt országos nagyprojektek szakmai feladatainak végrehajtásában. A főosztályvezetők átlagkora 52,8 év, az osztályvezetőké 47,5 év, a főosztályvezető-helyettesek átlagkora 46,5 év, a teljes vezetői átlagkor 49,6 év. A vezetők éppen most vannak karrierjük legjobb szakaszában, motiváltak és jól terhelhetők még legalább 5-10 évig, a helyettesek ugyanakkor pusztán 5 évvel fiatalabbak, így már most gondoskodni kell a következő vezetői generáció kiválasztásáról és célzott képzéséről.

Hazai és nemzetközi kapcsolatok mint erőforrás

A BFL-nek kiterjedt nemzetközi kapcsolatai vannak. Meghatározó tagjai vagyunk a bécsi székhelyű ICARUS (International Centre for Archival Research) szervezetnek, amely több, mint 200 közép-európai levéltárat, kutatóintézetet tömörít. Az ICARUS széles kapcsolati hálót kínál számunkra nemzetközi projektjeink megvalósításához. Igen jó kapcsolatot ápolunk a határon túli jelentős mennyiségű magyar vonatkozású iratokat őrző városi levéltárakkal (Zenta, Szabadka, Újvidék, Kassa), illetve az újvidéki Vajdasági Tartományi Levéltárral és a Kárpátaljai Területi Levéltárral (Ungvár, Beregszász). A 2018-ig terjedő időszak nemzetközi kapcsolatépítésének volt a gyümölcse a Szentpétervári Városi Levéltári Bizottsággal való kiváló együttműködés, aminek az ukrajnai háború drasztikus véget vetett, ugyanakkor a kárpátaljai és kijevi kollégákkal nagyon jó a viszonyunk továbbra is, és már tervezzük a háború utáni időszakban megvalósítandó újabb beregszászi projektünket. Nyugat-Európai partnereink közül fontos kiemelni a Bécsi Városi és Tartományi Levéltárat, a Heidelbergi Városi Levéltárat, valamint a zürichi székhelyű Archiv für Zeitgeschichte-t, velük szoros együttműködést sikerült kialakítani. Újabban a Stockholmi és Koppenhágai Városi Levéltárakkal épült ki EU-s pályázati sikert hozó kapcsolat, állományvédelmi területen pedig – V4 együttműködés keretében – a Szlovák Nemzeti Könyvtárral, a Cseh Nemzeti Könyvtárral és a Varsói Egyetemmel tudunk együttműködni. Ezek a nemzetközi kapcsolatok lehetőséget teremtenek újabb együttműködések, projektek létrehozására. Fontosnak tartom ezeken a fórumokon, a nemzetközi konferenciákon, szakmai utakon való részvételt, az is szempont, hogy ezekre az utakra fiatalokat küldjünk, szerezzenek minél több nemzetközi tapasztalatot, személyes kapcsolatot, amelyeket azután a BFL javára tudnak kamatoztatni. Ennek a kölcsönös tudástranszfernek (mert mi is tudunk újat mondani akár Nyugat-Európában is) előnyei napi szinten érzékeltetik hatásukat, a létrehozott nemzetközi projektek pedig megfelelő pénzügyi alapot teremtenek a kapcsolatok további bővítéséhez, amelyek újabb lehetőségeket nyitnak saját stratégiai céljaink megvalósításához.

Főbb intézménystratégiai célok kijelölése

Az alábbiakban a főbb intézménystratégiai célokat sorolom fel, kitérve arra is, hogy ezeken a területeken hogyan állunk.

A BFL szakmapolitikai helyzetének erősítése

Véleményem szerint ma megkérdőjelezhetetlen a BFL kiemelt szakmapolitikai pozíciója. Ezt támasztja alá, hogy vezető munkatársaink ott vannak a szakma legjelentősebb testületeiben, a kultúráért felelős miniszter tanácsadó testületében, a Levéltári Kollégiumban, adunk szakfelügyelőt, levéltáros szakmai egyesületi, valamint NKA könyvtári és levéltári kollégiumba vezetőket, a levéltáros képzésben közreműködő egyetemi oktatókat. Valamennyi, a szakmát érintő jogszabálymódosítási ügyben a kulturális tárca kikéri véleményünket, számos esetben kapunk a minisztériumtól központi szakmai feladatot megvalósításra (pl. akkreditált képzések kidolgozására, savtalanítási projekt megvalósítására) felkérést, illetve forrást; vállalunk országos, sőt határon túli projekteket (határon túli levéltárosok továbbképzése, szerbiai, kárpátaljai levéltári projektek megvalósítása). A hazai levéltári világban is jó kapcsolatokat ápolunk társintézményeinkkel, korrekt viszonyra törekszünk az MNL-lel, valamint a városi és más hazai levéltárakkal is partneri viszonyt ápolunk. Fővárosi társintézményeinkkel is kiváló kapcsolataink vannak, amelyeket közös projektekből is tudunk hasznosítani, így közösen fejlesztjük a Budapest Időgépet a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral (FSZEK), amellyel a topotékák és a 2023. évi Könyvfőváros projektben is együttműködünk. Kölcsönösen segítjük egymás kiállításait a Budapesti Történeti Múzeummal (BTM), sikeres projektet valósítunk meg az Elhallgatva emlékműprojektkben. Jövőbeli célom, hogy a BTM-mel további együttműködést alakítsunk ki, s a későbbiekben a BTM is részt vegyen a Budapest Időgép fejlesztésében. Volt projektünk a Fővárosi Állat- és Növénykerttel is: nagyszerű várostörténeti vetélkedőt tudtunk közösen megvalósítani. Nagyon jó a viszonyunk országos szintű könyvtárakkal (pl. Országgyűlési Könyvtár), múzeumokkal (Magyar Építészeti Múzeum, Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Fradi Múzeum stb.) – velük számos projektben működünk közre. Szorosan együttműködünk az egyetemi oktatásban: az ELTE BTK-val a levéltárosképzésben, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemmel a műemlékvédelmi szakmérnöki képzésben, kiállítási és digitalizálási (ld. Időgép) projektekből együtt az Óbudai Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Karával, történettudományi területen pedig együttműködünk az ELKH BTK Történettudományi Intézettel és más tudományos intézményekkel is – Veritas, Retörki, Clio, Rubicon stb. Mindezek a kapcsolatok jelentik a BFL szakmai és tudományos hálóját. Feladatunk ezeknek a kapcsolatoknak a szinten tartása, erősítése, további tényleges együttműködések kialakítása.

Érdemes körüljárnunk a BFL és a fenntartó Fővárosi Önkormányzat viszonyát is. Úgy vélem, hogy főigazgatóságom, azaz 2013 óta sikerült a BFL-t újrapozícionálni a Főváros tekintetében, aminek a következményeként ma elmondhatjuk, hogy kiváló a kapcsolatunk a fenntartóval. A BFL nemcsak gyorsan és hatékonyan szolgálja ki a fenntartói információs igényeket, hanem képes olyan plusz szolgáltatásokat is nyújtani a fenntartónak, mint az Elhallgatva vagy a most futó Budapest Iskola Archivum-projektek lebonyolítása. Főként ez utóbbi hozott jelentős sikert, ugyanakkor fontos kiemelni, hogy ez a projekt is nagyon jól illeszkedik a BFL megújult magániratgyűjtési profiljába. Valamennyi projekt megvalósítása során bebizonyítottuk, hogy képesek vagyunk komplex módon megfelelni az új kihívásoknak. A most aktuális, egyik legfontosabb fővárosi projektünk a Főváros egyesítésének 150. évfordulójához kapcsolódik, ennek előkészítésében proaktívan vettünk részt, folyamatosan egyeztetve

társintézményeinkkel, a BTM-mel és a FSZEK-kel. A projekt keretében olyan produktumokat hoztunk létre eddig, illetve fogunk létrehozni, mint a Budapest Időgép megújítása vagy a tudományos mérőföldkönek ígérkező új várostörténeti monográfia.

A BFL tudományos jellegének erősítése

A levéltárak egyúttal tudományos intézmények is, az Ltv. szerint (Ltv. 13. § g. és az SZMSZ (II. fej. 6. bek.) alapján) alapfeladataik közé tartozik az őrzött iratanyag tudományos feldolgozása és közzététele, ennek érdekében történet- és levéltártudományi kutatások folytatása. A BFL ennek a célnak igyekszik megfelelni, és szeretném, ha az elkövetkező ciklusban is meghatározó profilunk lenne a tudományos kutatás. Annak ellenére, hogy nemzetközi szinten és hazánkban is egyre inkább dominál a levéltár hivatali tevékenysége, fontos, hogy megtaláljuk az egyensúlyt a hivatali feladatok, a levéltári alapfeladatok és a történeti kutatások között. A BFL-ben komoly szakmai tudományos potenciál jött létre. A tudományos munka végzésének rendjéről szóló szabályzatunk lehetővé teszi, hogy a tudományos munkakörben dolgozók Budapest történetére, a Kárpát-medencei, nemzetközi város- és településtörténetre, valamint az őrzött iratanyag tudományos feldolgozására, Magyarország történetére vonatkozó, levéltári forrásfeltáráson alapuló egyéb történettudományi, művészettörténeti stb. témák vagy levéltártudományi–módszertani kérdések tudományos feltáráására vállalkozzanak. Nem kizárólagos feltétel tehát a budapesti vonatkozású kutatások végzése – gondoljunk a hozott témával érkező PhD-hallgatókra, vagy a más történettudományi területeken kiemelkedő kutatásokat végzőkre, az intézménynek is érdeke, hogy ezek a kollégák folytassák kutatásaikat és tudományos kapcsolati tőkéjüket a BFL érdekében is kamatoztassák. Nyilván az intézmény szempontjából kiemelt támogatást – pl. publikációs lehetőséget, külföldi ösztöndíjakon (MÖB, CH, Klebelsberg) való részvétel támogatását – a Budapest történetéhez, kiemelt tudományos projektjeinkhez illeszkedő kutatások kapják. A tudományos munkát részletesen meg kell tervezni, majd be is kell számolni a végzett munkáról. 2022 óta pedig kötelező a megjelent publikációkat a Magyar Tudományos Művek Tára⁷ adatbázisában is rögzíteni.

Fontosnak tartom, hogy levéltártudományi kutatásokat is folytassunk, hiszen a mi munkatársaink alaposan részt vettek a nemzetközi levéltári szabványok adaptálásában,⁸ jogszabályi változtatások tudományos megalapozásában, tevékeny szerepünk volt a levéltári fogalomtár kialakításában és megújításában,⁹ valamint a legfontosabb hazai levéltártudományi adatbázis, a Levéltári korpusz¹⁰ megalkotásában és bővítésében. Munkatársaim rendszeresen publikálnak levéltárszakmai kérdésekben a Levéltári Szemle hasábjain, vagy a Magyar Levéltári Portál (archivportal.hu) felületén. A továbbiakban is szeretném az ilyen jellegű tudományos munkálatokat ösztönözni, támogatni.

Az elmúlt évtized fejleménye, hogy a BFL a hazai várostörténeti kutatások legjelentősebb műhelyévé vált, ezt jelzi, hogy 2022-ben jelent meg kiadásunkban az Urbs. Magyar Várostörténeti Évkönyv 16. kötete, 2023-ban rendezzük meg a 9. Magyar Várostörténeti Konferenciát. Mindkét produktum a BFL brandjévé vált, és szeretném, hogy a továbbiakban is hangsúlyos szerepet kapjanak az intézmény életében. Ebből a szerepkörből nőtt ki az új Budapest monográfia terve is, amelynek megvalósítását kiemelt célnak tekintem. A budapesti

⁷ MTMT – <https://m2.mtmt.hu/frontend/>

⁸ <https://archivportal.hu/index.php/leveltarosoknak/leveltari-szabvanyok/>

⁹ <https://fogalomtar.archivportal.hu/>

¹⁰ https://library.hungaricana.hu/hu/collection/leveltari_iratok_leveltari_korpusz/

vonatkozású várostörténeti kutatásainknak biztosít új megjelenési felületet a 2019-ben elindított Budapesti Levéltári Mozaikok¹¹ online folyóiratunk is.

A BFL tudományos tervezését hivatott elősegíteni 2018-ban felállított Tudományos Tanács is, amelynek minden PhD fokozattal rendelkező munkatársunk tagja. Ezen a fórumon vitatjuk meg az új tudományos projektjeinket, továbbá kizárólagos joga a tanácsnak a Varga László-díjra jelölés. Érdeemes elgondolkodni a későbbiekben arról, hogy külsős – szavazati joggal nem rendelkező – tagokat is felkérjünk a tanács munkájának elősegítésére.

A BFL szolgáltató levéltár jellegének erősítése

Deklarált szakmai célként kell kijelölni a BFL kutató- és ügyfélbarát szolgáltatásainak fejlesztését, a szolgáltató jelleg további erősítését. Ennek érdekében szükséges a lehetséges innovációk rendszeres áttekintése, vizsgálata, körültekintő bevezetése nemcsak a kutató- és ügyfélszolgálati területen, hanem a rendezvényszervezési, közönségszolgálati, levéltárpedagógiai munkánkban, és online felületeinken. Ezekre az alábbiakban majd bőven kitérek.

Szakmai stratégiai célok és megvalósításuk

Iratátvételi, gyűjtőterületi stratégia

Gyűjtőterületi funkcionális stratégiák kidolgozása és alkalmazása

A BFL 2018–2022 közötti gyűjtőterületi tevékenysége kapcsán fontos kiemelni, hogy úgy sikerült az elmúlt öt évben jelentős mennyiségű szervlátogatást, magániratgyűjtést és ezek nyomán iratátvételeket lebonyolítani, hogy 2020 márciusától a koronavírus-járvány, illetve a különböző egyéb válságok jelentősen megnehezítették a levéltár ez irányú tevékenységét.

Az önkormányzati iratképzők esetében a II. főosztály az illetékes. Ezen a területen jó az együttműködés a fővárossal és a kerületekkel, az iratok átvétele az irattári tervek alapján jól tervezhető feladat, a problémákat irattári területen dolgozók leterheltsége, munkaerőhiánya, helyenként felmerülő iratfertőzöttség okozza. Kiemelt feladatként kezeljük az építészeti örökség egyik legfontosabb forrásanyagának, a tanácsi-önkormányzati szervek műszaki osztályai iratainak kérdését. 2014–2015-ben kidolgoztuk a tanácsi korszak építési-műszaki iratainak mintaselejtezési eljárásáról és a levéltárárett iratok átvételéről szóló koncepciót. A megfelelő őrzési idő eltelte után 2021-ben elérkezettnek láttuk az időt arra, hogy az 1990 után keletkezett hasonló tárgyú iratoknál is hasonló vizsgálatot végezzünk. A mintaprojektek alapján terveink szerint 2024-re kész koncepciót dolgozunk ki az 1990 után keletkezett műszaki iratok átvételére.

A III. főosztályhoz tartozó jogszolgáltatási területen régóta hangsúlyos szerepet kap a gyűjtőterületi munka, ennek elméleti megalapozása.¹² Új kihívást jelent a jogszolgáltatási

---

¹¹ <https://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/>

¹² Ld. pl. *Kenyeres István – Sarusi Kiss Béla – Sipos András: Jelenkori polgári peres iratok értékelése és selejtezése.* In: *Levéltári Szemle* 51. (2001) 3. sz. 11-40. o. *Kenyeres István: Értékhátár-vizsgálatok az igazságügyi szervek polgári- és büntetőperes irataiban.* In: *Magyar Levéltárosok Egyesülete 2003. évi*

rendszer dinamikus átalakulása az elmúlt időszakban, további tapasztalatunk, hogy látványosan romlottak az irattári állapotok is. Egyre inkább érezhető, hogy az osztály egyfajta országos módszertani központként is működik, amit „köszönhetünk” annak, hogy az MNL-ben nincs meg a jogszolgáltatási iratok irányában a szükséges érzékenység. Az Országos Bírósági Hivatal (OBH) és a megyei levéltárak felől érkező iratkezelési, értékelési, selejtezés stb. megkeresésekre is éppen ezért igyekszünk mindig válaszolni. A bírósági gyűjtőterületen 2019-2020 során végzett komplex iratfelmérésből fontos tanulságokat vonhattunk le. A felmérés jól érzékeltette, hogy a bíróságokon a papír és elektronikus alapú, azaz hibrid iratkezelés rendszere milyen problémákkal küzd, de a legfajszínűsabb megállapítás az, hogy ez elektronikus iratok átvétele határozott együttműködést, azonnali beavatkozást igényel iratképzői oldalról. A probléma egyik forrása, hogy a bírósági területen az elektronikus iratkezelés rendszere a levéltári illetékességünkön túlmenően centralizált, az érintett informatikai részlegek — amely a bírósági oldalon részben helyben, részben az OBH-n működnek — ugyanakkor sokszor csak vonakodva állnak rendelkezésre. Hasonló felmérést tervezünk az ügyészségi és rendőrségi területen is, itt szintén az elektronikus iratok helyzetének a vizsgálata áll majd a középpontban. A bírósági szervek esetében a papír alapú iratok átvétele az eddigi gyűjtőterületi munka eredményeként, amely támaszkodott a BFL-ben készült iratértékelési koncepciókra, továbbra is elvileg jól tervezhető, ugyanakkor problémát jelent az irattárosok hiánya, a rossz állapotú irattárak és a fertőzött iratok nagy mennyisége. Nagy sikereket értünk el ugyanakkor az elmúlt időszakban a büntetésvégrehajtási iratok átvétele kapcsán, ugyanakkor további átvételek várhatók még ezen a területen, itt is a szervek előkészítő munkálatainak befejezésére várunk. Jelentős gyűjtőterületi eredmény volt a Budapesti Ügyvédi Kamarai iratanyagának részleges átvétele. Évtizedes szándékunk valósult meg azzal, hogy a veszélyes körülmények között őrzött személyi dossziékat át tudtuk venni, de az átvételt addig nem zárjuk le, amíg a visszamaradt anyagok átvétele vagy a visszatartott rész digitalizálási céllal történő ideiglenes átvétele nem valósul meg.

A IV. főosztályhoz tartozik a BFL illetékességi körébe tartozó legtöbb szerv. Ezek közül az oktatási-nevelési intézmények esetében a 2017-ben elfogadott gyűjtőterületi koncepció¹³ mentén zajlott a munka 2018–2022 között: 97 ifm terjedelmű iratanyag került a levéltárba, ami 43 új fond létrehozását és 66 korábbi kiegészítését jelenti. Idén és a későbbiekben is e koncepció mentén kívánunk tovább haladni, fókuszálva az 1948-as államosítások előtti maradandó értékű iratok mielőbbi átvételére. A jelzett számok mutatják, hogy az iskolai iratok gyűjtése kifejezetten sikeres tevékenységünk volt, még a 2020–2021-es pandémiás évekbeli visszaesés ellenére is.

A civil iratok gyűjtésére vonatkozóan a 2017-ben elfogadott koncepció¹⁴ mentén dolgoztunk, és a továbbiakban is ez szolgál a gyűjtési munka alapjául. 2018–2022 között ezen a korántsem könnyű terepen, ahol napjainkban a civil szervezetek meglehetősen bizalmatlanok bármilyen

---

vándorgyűlése. Szolnok 2003. augusztus 13-15. Szerk.: Bilkei Irén. Budapest, Magyar Levéltárosok Egyesülete, 2004. 204-217. o.

¹³ *Koltai Gábor*: A fővárosi oktatási-nevelési szervek maradandó értékű iratainak feltárása és gyűjtése I. Levéltári Szemle, 70. (2020) 4. sz. 31-51. o. *Uő*: A fővárosi oktatási-nevelési szervek maradandó értékű iratainak feltárása és gyűjtése II.: Iratátvételi tapasztalatok. Levéltári Szemle, 72. (2022) 4. sz. 27-35. o.

¹⁴ *Györgyi Csaba*: Civil a pályán: A civil szervezetek iratainak gyűjtése Budapest Főváros Levéltárában. Levéltári Szemle 71. (2021) 1. sz. 40-51. o.

hivatalos megkeresést illetően, sikerült 32 új fondot létrehozunk 57 ifm terjedelemben, ami mellé jelentős elektronikus dokumentációt is sikerült begyűjteni.

Az egészségügyi intézmények kapcsán komoly jogszabályváltozás történt az elmúlt időszakban, ugyanis ismét közlevéltári illetékességbe került az egészségügyi dokumentáció gyűjtése. E területen jelentős mennyiségű kintlévőségről beszélhetünk a maradandó értékű iratok esetében, amelyet immár az elméleti megalapozottságú és felméréseken alapuló gyakorlati tapasztalat alapján készített, 2021-ben elfogadott gyűjtőterületi koncepció révén tudnak munkatársaim a következő években csökkenteni. A fókusz a fővárosi kórházak 1990 előtti irataira irányul, mind a működési, mind az egészségügyi dokumentáció esetében. A közeljövő átvételeinek komoly hátráltató tényezőjét jelenti azonban az egészségügyi intézmények kifejezetten rossz irattározási körülményeinek és az ezekben tárolt, gyakran fertőzött iratoknak a problémája – nem véletlen, hogy az iratok elázása, penészesedése miatt a legtöbb kényszerselejtezt itt kell lefolytatni.

A 2023 utáni években elkészítjük a kulturális és a szociális szervek iratainak gyűjtésére szolgáló koncepciókat. A kulturális területen az elmúlt években sikerült több fontos intézménnyel és gyűjteménnyel felvenni a kapcsolatot, e területen az oktatási szervekéhez hasonló módon kérdőíves felméréseket tervezünk. A szociális intézményekkel már a koronavírus-járvány előtt is nehéz volt az egyeztetés, így e téren más jellegű megoldásban gondolkodunk, és inkább néhány meghatározó szereplőtől tervezünk iratátvételeket.

A fővárosi gazdasági szervek esetében 2023 folyamán elkészül a területre vonatkozó iratgyűjtési koncepció, amely főleg a fővárosi közüzemektől és gazdasági társaságoktól való papír és elektronikus iratátvétellel fókuszál. Ezenkívül folytatjuk a fel- és végelszámolásokban érintett fővárosi cégek iratainak vizsgálatát, bár e téren komolyabb iratátvételeket nem remélhetünk. Tervezzük továbbá a cégbírósági irataink kiegészítését is, amelynek mértéke viszont már részint a raktárkapacitási helyzettől is függ. Itt említendő, hogy az elmúlt évek egyik fontos BFL-es projektje volt a FŐFOTÓ Vállalat Riporter Osztálya főként negatívokat tartalmazó gyűjteményének átvétele és feldolgozása. Jelenleg a Hungaricana oldalán már több mint 180 ezer képet tettünk közzé, a feldolgozás a tervek szerint 2023-ban fejeződik be.

Fotógyűjtés kapcsán fontos változás volt, hogy a Fotótár 2021-ben átkerült az I. Főosztályról a IV. Főosztályra. A szervezeti módosítással részint az volt a cél, hogy a levéltári fotógyűjtés a IV. Főosztályon sikerrel működő magániratgyűjtéshez, illetve a fent jelzett koncepcionális gyűjtési tevékenységekhez kapcsolódjon és szervezettebb keretek között bonyolódjon. Az elmúlt évek munkája kapcsán az eseti fotóátvételek mellett kiemelendő a Fortepan-projektrel való együttműködés, illetve a 2021 során átvett Chochol Károly-fotógyűjtemény feltárása, rendezése és jegyzékelése. A következő években e területen komoly változást hoz, hogy a nyugdíjba vonuló referens helyét egy kisebb team veszi át, akiknek a feladata lesz – többek között – egy fővárosi fotók gyűjtésére vonatkozó javaslat és a feldolgozásukra vonatkozó belső protokoll elkészítése.

Magániratgyűjtési stratégia

A 2018 és 2022 közötti években a BFL magániratgyűjtési tevékenysége a korábban már kialakított utakon haladva magánszemélyek felajánlásai és irateladásai, illetve

régiségkereskedőktől, valamint árverési vásárlások révén zajlott. A magánirat-együttesek megvásárlásához részben pályázati, részben saját forrás biztosította a keretet (2018–2020 között saját forrásból, 2021–2022 folyamán részben NKA pályázati, részben saját forrásból). A fővárosi lakosok részéről érkező megkeresések a koronavírus-járvány idején sem vesztek intenzitásukból, sokan jelentkeztek irataik odaajándékozása céljából. Az öt év munkájának eredményeként 22 új családi és 69 új személyi fondot gyarapítottunk ajándékozás, vásárlás vagy letét formájában, illetve több korábbi iratanyagot is kiegészítettünk.

Ezen időszak alatt a fényképgyűjtés mind tudatosabbá vált az irathagyatékokra irányuló munkánkon belül, s ezzel párhuzamosan az évek alatt felhalmozódó magánirati fotógyűjteményünk gondozását, feltárását is kiemelten kezeltük és kezeljük jelenleg is. A fényképek megfelelő tárolásának, digitalizálásának és feldolgozásának kérdése ebben az időszakban került előtérbe. Felmértük a családi gyűjtemények fotóállományát, illetve megkezdtük a személyi iratok felmérését: kiemeltük és a megfelelő klimatikus viszonyokat biztosító mikrofilmtárban helyeztük el a speciális tárolást igénylő és igen sérülékeny üveg- és lágyhordozós negatívokat, amelyek mielőbbi átnézését és digitalizálását tervezzük.

A BFL magániratgyűjtési tevékenységének egyik legfőbb feladata az ezen munka révén felhalmozódott és folyamatosan gyarapodó iratanyag hasznosulásának elősegítése, egyfelől a tudományos közegben, másfelől a nagyközönség, a fővárosi lakosság körében. Míg a tudományos kutatás számára azt kell megmutatnunk, hogy a magániratok egyedülálló, semmilyen más hivatali iratból nem rekonstruálható és pótolható módon képesek rálátást adni a fővárosi társadalom történetére, addig gyűjteményünk lakosságnak való megmutatása a tájékoztatáson túl a további gyarapodást is elősegítheti. Az elmúlt időszak egyik alapvető tapasztalata, hogy a magánszemélyek, családok irathagyatéka sok esetben a szemétként végzi, vagy kereskedelmi – elsősorban árverési – forgalomba kerül, ami a hagyatékok szétesésének, megsemmisülésének, illetve a múlt megismerése szempontjából hozzáférhetlenné válásának a biztos útja. Ez a konkurencia olyan, nem egyszer a főváros történetét meghatározó személyiségek hagyatékát is érintő nehézséget jelent a gyűjtőmunkánkban, amellyel csak módszeres ismeretterjesztő munkával tudunk megküzdeni. A levéltári magániratgyűjtés létét, valamint eredményeit a szakmai és a nagyközönségnek szóló publikációk (részben a levéltár online fórumain keresztül), előadások formájában és az anyag nagyobb projektekben való szerepeltetésével (a levéltár vagy más közgyűjtemények kiállításain, a levéltár tematikus oldalain, a városegység kapcsán készülő Budapest-monográfia képanyagaként) tudjuk és kívánjuk megmutatni.

Elektronikus iratátvételek kérdése

A born-digital iratok átvételére és megőrzésére az intézmény már közel egy évtizede felkészült, azonban tényleges, rendelet szerinti szabványos e-iratátvételt nem sikerült megvalósítani, amelynek oka az iratképző szervek felkészületlensége, illetve a maradandó levéltárérett born-digital iratok alacsony mennyisége volt. Ezért, bár folyamatosan vettünk át különböző típusú e-iratokat, egyre tolódik az első valóban szabványos e-iratátvétel, amit a tervek szerint először 2023-ban tudunk majd lebonyolítani. 2028-ra reményeim szerint már valóban kialakult gyakorlatunk lesz a born-digital iratok átvételében is, de ehhez, hangsúlyozom, szükséges az iratképzők megfelelő hozzáállása is. A 2022-ben a bíróságokon, illetve a fővárosi közművek esetében tapasztalt első lépések mindenesetre biztatónak tűnnek. Bizakodásra ad okot az is,

hogy az elkövetkező időszakban amúgy is lejár több iratkezelő szoftver tanúsítványa, újat pedig csak az e-iratátvételi funkciók kialakításával lehet majd kapni, ennek révén viszont remélhetőleg megteremtődik a szabványos automatizált iratátvétel standardizált lehetősége is.

Rendezési és segédletkészítési, digitalizálási stratégia

Az átvett maradandó értékű iratanyag rendezése és segédletezése minden hazai közlevéltár Ltv.-ben és R.-ben meghatározott jogszabályi kötelezettsége. A jogszabályi kötelezésen túl hangsúlyozni kell, hogy az iratátvétel és az iratok hozzáféréseinek biztosítása mellett ezek a levéltár ténylegesen legmeghatározóbb alapfeladatai. Hiába gyűjtjük be az iratokat, ha nem tudjuk azokat rendezni, és a rendezettség sem segíti kellőképpen elő az anyag használatát megfelelő színvonalú segédletek nélkül. A levéltáros munkaidejének döntő részét e két munkafolyamatnak kell kitennie. Azért is hangsúlyozni kell ezt, mert számos esetben tapasztalható az, hogy a levéltárak éppen a rendezést és a segédletkészítést sorolják hátrébb tudományos vagy más jellegű – pl. digitalizálási, közművelődési, évfordulós stb. – projektek terhére. Azért sem lehet ezzel a gyakorlattal egyetérteni, mivel a bekerülő anyagok rendezése és segédletezése segíti elő az iratok kutatását vagy az ügyfélszolgálati munkát, ezekre az alapfeladatokra építve lehet szakszerű digitalizálási, közzétételi, közművelődési vagy más projekteket alapozni. A BFL-ben éppen ezért – a köziratok tekintetében feltétlen – elvárás, hogy bekerüléskör, amennyiben szükséges, alapszintű, legkésőbb pedig a következő évben megkezdve középszintű rendezésnek vessük alá azokat, és a rendezéssel lényegében párhuzamosan elkészüljenek a R.-ben előírt raktári nyilvántartások és azok az LNYR-ben rögzítésre is kerüljenek. Az éves munkatervek készítésekor éppen ezért ezeknek a feladatoknak kell prioritást kapniuk. A régi iratanyagok esetében (itt egyaránt beszélhetünk 18-19. századi vagy 20. század első feléből származó iratokról) a fő feladat rendezés tekintetében inkább a darabszintű rendezések irányába mutat, hiszen ez a rendezéstípus teszi lehetővé a tömeges adtabázisépítést és digitalizálást.

Az elmúlt öt év rendezési adatait az alábbi táblázatban foglalhatjuk össze:

2. táblázat. Rendezés a BFL-ben 2018 és 2022 között (ifm)

Rendezés – ifm	2018	2019	2020	2021	2022
alapszintű rendezés	0,76	26,56	44,44	78,41	45,79
középszintű (ügyirat-tételszintű) és	530,37	234,69	257,77	553,42	926,17
ellenőrző (középszint)	837,66	242,53	121,83	2948,43	739,91
ellenőrző (darabszint)	19,93	103,58	68,56	34,43	369,87
darabszintű rendezés	80,37	80,52	46,81	115,52	130,66
Összesen	1469,09	687,88	539,41	3730,21	2212,4
Mintaállványozás, raktárrendezés	887,36	2629,36	1763,81	5796,45	8109,31

A táblázat adataiból az alábbi következtetések vonhatók le: a BFL átlagban 1727 ifm iratanyagot vett rendezés alá (mintaállványozást leszámítva), az intézmény alapszinten kb. 40 ifm-t, középszinten 500 ifm-t, ellenőrző rendezést középszinten 978 ifm-t, darabszinten pedig átlag 90 ifm-t rendezett. Előző pályázatomban, igaz kicsit más megoszlásban, évi max. 1000 ifm-re tettem a közép- és darabszinten rendezendő, illetve ellenőrző rendezendő iratok mennyiségét, tehát ehhez képest 70%-al több anyagot vettünk éves átlagban rendezés alá, ami azt is bizonyította, hogy a BFL munkatársai e stratégiai célt szem előtt tartva végezték munkájukat. A BFL rendezési teljesítményét érdemes összevetni a közel 700 főt foglalkoztató, 21 tagintézménnyel rendelkező Magyar Nemzeti Levéltár teljesítési adataival: a BFL 2021-ben 553 ifm-t, míg az MNL 1357 ifm-t rendezett középszinten, darabszinten a BFL 90 ifm-t, az MNL pedig 179 ifm-t rendezett. Ez azt jelenti, hogy a BFL az MNL összteljesítményének középszinten 40%-át, darabszinten 64%-át hozta, míg létszámban a 20%-át sem érjük el az MNL-ének! A táblázat adatai ugyanakkor jól tükrözik a Covid-időszak eseményeit, ugyanis a kényszerű home office munkavégzés időszakában érthetően visszaesett a levéltárban végzett rendezések volumene, igaz 2021-ben igyekeztünk bepótolni elmaradásainkat és még 2022-ben is több mint négyszer annyit rendeztünk, mint a negatív csúcs 2020-as évben. Jól látható tehát, hogy a rendezési teljesítmény 2020-at követően kezdett el felfelé ívelni, és ezt a szintet kell továbbra is tartani az elkövetkező periódusban. Érdemes azt is megemlíteni, hogy a rendezési feladatok között megjelentek már jó ideje a digitális állományokkal kapcsolatos – home office-ban is végezhető – különböző típusú rendezések is, a jövőben nyilván egyre nagyobb szerepet kapnak az ilyen munkálatok.

A klasszikus rendezési munkálatokon kívül nagyon sok anyagot kellett mintaállványozni (átdobozolni, feliratozni), illetve a raktárátépitési munkák okán rendszeresen megmozgatni, átpakolni, 2022-ben ennek a mennyisége már meghaladta a 8000 (!) ifm-t.

Érdemes röviden a selejtezésre is kitérni. A BFL gyakorlata szerint csak selejtezett irattári tételeket veszünk át a köziratképzőktől, tapasztalat azonban, hogy a vállalati vagy a családi és más magániratok tartalmazhatnak selejtezendő iratanyagokat is, illetve főként a darabszintű rendezések során számos, főként ballasztnak tekinthető iratanyagot lehet leválasztani (főként duplumokat) az iratanyagról, ezek időszakonkénti lesejtezése is szakmai feladat.

A rendezéssel párhuzamosan végezzük a segédletezési munkálatokat, amely feladat az iratok hozzáférhetősége tekintetében kiemelt jelentőséggel bír. A levéltár R.-ben előírt kötelezettsége a törzskönyv vezetése, illetve a raktári nyilvántartások készítése és aktualizálása. Ezek a segédletek a BFL LNYR-ében érhetők el naprakészen. A frissen beérkezett iratok átadás-átvételi jegyzékeit ellenőrizni kell, hogy ideiglenes raktári nyilvántartásként használhatók-e, de a BFL-ban az a norma, hogy véglegesített, naprakész, ellenőrzött, az LNYR-ben és így az interneten is elérhető raktári nyilvántartásokkal rendelkezünk. A BFL-ben már 2003 óta fontos feladat a nemzetközi szabványon (ISAD(G)) alapuló, az iratanyag keletkezéséről, az iratképzőről és az iratanyag tartalmáról, kutathatóságáról fontos információkat közlő fond- és állagismertető készítése, amelyet 2017-től a R. is előír. A BFL-ben készült ilyen dokumentumokat szintén az LNYR-ben tesszük elérhetővé a kutatók számára.

3. táblázat. Segédletkészítés a BFL-ben 2018-2022 (ifm)

segédletek	2018	2019	2020	2021	2022
raktári nyilvántartások ifm	798,09	2025,93	411,19	3239,26	2451,75
fond és állagismertetőik ifm	402,11	518,96	863,51	2071,75	1051,45
adatbázis-rekordok	217 249	173 483	541 107	269 922	356 525

A BFL 5 év alatt átlagban évi 1785 ifm-hez készített raktári nyilvántartásokat, míg fond- és állagismertető éves átlagban 981 ifm-nyi anyaghoz készült. Itt is megfigyelhető a Covid-időszak negatív hatása, majd pedig 2021 után bekövetkezett jelentős teljesítménynövekedés. Elvárás volt ugyanis, a rendezési munkálatok mellett a segédletkészítési munkák felgyorsítása is. Bízom benne, hogy a 2021-2022-ben elért teljesítményszintet tudjuk tartani az elkövetkező 5 évben. (Összevetésül: 2021-ben a BFL-ben 3239 ifm-hez, ugyanekkor a teljes MNL-ben 4370 ifm-hez készült raktári nyilvántartás!) Hozzá kell tennünk, hogy újabban az energetikai válság következtében racionalizált raktárklíma hőmérsékleti érték-változtatások is hátráltatják a hideg időszakban a raktárban végzendő rendezési és segédletezési munkálatokat, hiszen 14 °C fokban nem lehet állandó munkát végezni a raktárakban. A téli időszakra gazdaságossági okokból elrendelt heti egy napi home office sem kedvez a helyszíni munkálatoknak. Hogy ezen a területen mit tudunk véghez vinni, az nagy mértékben függ a külső körülményektől is.

A fenti táblázat ugyanakkor jól szemlélteti az elmúlt évtizedben átalakult segédletkészítési trendeket, míg a rendezésnél a darabszintű rendezés került előtérbe, a segédletkészítésnél az ügyirat és iratszintű adatbázisépítés vált meghatározóvá. Mindkét szakmai feladat szorosan kapcsolódik a BFL digitalizálási és mikrofilmlezési stratégiájához: a darabszinten rendezett iratokat lehet ugyanis szakszerűen mikrofilmlezni vagy digitalizálni, és belőlük lehet adatbázist építeni. A táblázat adatai azt is jól szemléltetik, hogy míg a Covid idején visszaesett a benti munkálatokat feltételező rendezési és más segédletkészítési teljesítmény, az adatbázisépítésnél pont a fordítottja történt: 2020-ban a 2019. évi teljesítés több mint háromszorosát produkálta a BFL! A Covid ideje alatt elrendelt távmunka idején a több évi átgondolt rendezési és digitalizálási munkálatoknak köszönhetően bőven tudunk tehát otthoni adatbázisépítési munkálatokat adni a kollégáknak.

Középtávú feladatunk, hogy az adatbázisépítési tevékenységünket továbbra is e magas színvonalon tartsuk fenn. Ehhez szükséges a digitalizálási és adatbázisépítési stratégiánk felülvizsgálata is, ugyanis több nagy iratsorozat esetében merül fel adatvédelmi probléma az elkészült adatbázisok és az iratokról készült digitalizált felvételek közzététele kapcsán. Amennyiben egy irat adatbázisban elérhető és digitalizált verziója is rendelkezésre áll, nagy segítséget jelent a kutatásban, tehát ilyen jellegű munka nem vész „káriba” a kutatók, ügyfelek szempontjából, ugyanakkor nyilván előtérbe kell helyezni azokat a feldolgozási munkálatokat, amelyek eredményeit, azaz az elkészült adatbázisokat és digitális felvételeket online is közzé tudjuk tenni.¹⁵ Ezért szükséges a jelenlegi stratégiánk rendszeres felülvizsgálata.

¹⁵ Ezzel kapcsolatos nézeteimre ld. *Kenyeres István*: Digitalizálni csak a közönségnek érdemes igazán. In: Digitális Múzeum. Szerk.: Ruttkay Zsófia – German Kinga. Budapest, 2017. (Múzeumi iránytű 12.) 77–92. o.

A BFL már a 2000-es évek elejétől úttörő szerepet vitt az adatbázisok és digitális tartalmak közzétételében. Első látványosabb projektünk a LEAR volt, amely több százezres nagyságrendben egyedi rekordnyi adatot tett közzé az interneten, illetve a Klösz fotóadatbázis. Ezek az adatbázisok xml alapúak voltak és a Dublin Core szabványra épültek, így a legmodernebbek voltak a korszakban. A digitális tartalmak tömeges közzétételét 2007-től a Magyar Levéltári Portál adatbázisrendszerében valósítottuk meg, itt több százezres nagyságrendben térképeket, terveket, közjegyzői iratokat, közgyűlési, tanácsi pártvezetőtestületi és más iratot publikáltunk.¹⁶

A 2013-ban megvalósított e-levéltár-projekt során kialakított Elektronikus Levéltári Portál (ELP)¹⁷ keretében szolgáltatjuk törzskönyvi állományunkat az LNYR-ből, az e-levéltár rendszerében archivált digitális tartalmaink közül a nyilvánosak pedig ugyanitt térhetők el. Az ELP-n jelenleg 3 millió 256 ezer rekordunk érhető el (fond- és állagjegyzék, raktári nyilvántartás ügy- vagy névrekord adat), és amihez van a NISZ által üzemeltetett Központi Archívumban (KIA) archivált digitális tartalom, az itt is elérhető. A digitális tartalmak használatához azonban sok esetben az alább tárgyalandó Hungaricana-ra kalauzolják át a kutatót. Nem véletlenül, ugyanis a digitális megjelenítés nem erőssége a portálnak, a digitális tartalmak megjelenítése sokszor komplikált, időigényes, emeltszintű szolgáltatásokat (pl. térképek georeferált megjelenítése) ez a rendszer nem tud nyújtani. Míg kutatóink az ELP-n iratkoznak be, ott tájékozódnak a levéltár iratairól és kérik ki az őket érdeklőket, digitális tartalmainkat csak ritkán kutatják ott, erre a Hungaricana sokkal alkalmasabb felület. A Központi Archívum és az ELP szolgáltatás fenntartása körüli problémákról fentebb már írtam, de itt is megjegyzendő, hogy állami finanszírozás nélkül az ELP hosszútávú működtetése így az ott tárolt tartalmak kutatói hozzáférése bizonytalanná válhat.

2015-től fő publikációs felületünk az NKA által kezdeményezett és az Országgyűlési Könyvtár által létrehozott, jelenleg az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) formális fenntartásában működő Hungaricana Közgyűjteményi Portál (hungaricana.hu). A portál egyik kezdeményezője és egyik legnagyobb tartalomszolgáltatója a BFL, jelenleg 30 adatbázisunk érhető el, 1,6 millió (ügy)rekordot és mintegy 2,5 millió digitális felvételt teszünk itt közzé. A Hungaricana képes emelt szintű szolgáltatásokra, térképek georeferált megjelenítésére, iratok, fotók geokódolt közlésére, azaz GIS rendszerek építésére, amelyre számos példát is találhatunk a portálon. Gyors keresést biztosít a tartalmakban, legyenek azok metaadatok vagy karakterfelismertetett gépelt iratok, levéltári kiadványok, ráadásul a különböző levéltári tartalmak együtt kereshetők múzeumi és könyvtári tartalmakkal. A BFL tartalmak használatáról sokat elmond, hogy az utóbbi években átlag 1,5 millió éves, 4100 napi oldalmegtekintést regisztráltunk.

A Hungaricana alapjaira felépített, 2017-ben útjára indult, 2022 végén teljesen megújított Budapest Időgép innovációban, megjelenésben, felhasználó-élményben Európa-szerte komoly elismerést váltott ki, amelyre újabb hazai és nemzetközi projektek alapozhatók.

Itt kell megjegyeznünk, hogy az utóbbi években a Hungaricana fenntartói (Országgyűlési Könyvtár, majd rövid ideig a Petőfi Irodalmi Múzeum, 2021-től OSZK) évek óta nem fizetik a

---

¹⁶ Az archivportal ma már – a Hungaricana portálba való integrálása okán – nem elérhető adatbázisrendszerére ld.: *István Kenyeres – András Sipos: Hungarian Archives Portal – a collaborative solution for publication of digitized archival content and databases.* In: *Archive im Web – Erfahrungen, Herausforderungen, Visionen. Archives on the Web – Experiences, Challenges, Visions.* Hrsg. / Ed. Thomas Aigner, Stephanier Hohenbruck, Thomas Just, Joachim Kemper. St. Pölten, Diözesanarchiv St. Pölten 2011.72–81. o.

¹⁷ eleveltar.hu

rendszer fenntartását, így annak működtetése a fejlesztő Arcanum Adatbázis Kft-re hárul. Kérdés, meddig biztosítható így Magyarország, sőt Európa egyik legjelentősebb, leginnovatívabb, ráadásul szabadon elérhető közgyűjteményi adatbázisának működtetése? A BFL oldaláról szeretnénk, ha a Hungaricana működtetése és finanszírozása biztos lábakon állna, és olyan fenntartója lenne, amely képes és akar megfelelni a kihívásoknak. A helyzet fonákságát jelzi, hogy 2022-ben a BFL „ugrott be” az állami (nem)fenntartók helyére, hogy központi frissítéseket és fejlesztéseket hajtson végre a Hungaricánán az NKA támogatásával. Ezeknek a fejlesztéseknek egyik fontos eleme a közös térképes kereső¹⁸ megvalósítása volt, de fontos célja volt az is, hogy kialakítsunk adatkarbantartó és beviteli felületeket is. Ennek a fejlesztésnek köszönhető, hogy a BFL a jövőben maga tudja – a Portál üzemeltetőjének közreműködése nélkül – digitális tartalmait és ehhez kapcsolódó metaadatait feltölteni és karbantartani. A most fejlesztett adatbázis-menedzsment felület és alkalmazás lehetővé teszi, hogy a levéltár metaadatokat, valamint a levéltári iratokról készült digitális képeket tömegesen feltöltsön a Hungaricana felületére. A fenti követelményeknek megfelelő felhasználói környezet a Közjegyzői okiratok részadatbázis esetében került teljes kialakításra és éles alkalmazásba vételre. A rendszer automatizált eljárással képes összekapcsolni az adatokat a levéltári iratokról készült digitális képekkel. További stratégiai tervünk, hogy a többi bővülő adatbázistípusainkra is kialakításra kerüljön adatbázis-menedzsment felület. A BFL-nek ugyanakkor arra is kész tervvel kell rendelkeznie, ha a Hungaricana működtetése ellehetetlenül, és erre megfelelő fejlesztési stratégiát kell kialakítani, ami épít az eddigi eredményekre.

Állományvédelmi stratégiai célok

A BFL kiemelkedő állományvédelmi infrastruktúráját fentebb már ismertettem. Az alábbiakban a hagyományos állományvédelmi területeken előttünk álló kihívásokról és stratégiai célokról ejtek szót. A BFL jelenleg 6 fő papírrestaurátort (három főrestaurátor, két fő állású és egy részfoglalkoztatott segédrestaurátor és egy részfoglalkoztatott állományvédelmi szakember) foglalkoztat, ami magyarországi viszonylatban kiemelkedő. Nekik nem csak restaurálási feladataik vannak, hanem rendszeresen részt kell venniük a szervlátogatásokon, fel kell mérniük a beszállításra kijelölt iratok állapotát, a levéltári raktáraink rendszeres állományvédelmi szemléje is a feladataik közé tartozik. A hagyományos restaurálás mellett egyre nagyobb szerepet kap a konzerválás, amelyet elsősorban a digitalizálási munkálatok elkészítése során alkalmazunk. A másik, viszonylag új feladat a tömeges savtalanítás. A feladatok között általában évi 3-5 ezer fóliónyi szálas irat, 100-130 m² terv, illetve térkép restaurálása tervezhető. Konzerválási munkák nagyságrendben térnek el az előbbiektől: akár 800-1000 db terv és térkép, több fotóalbum, vagy több száz fotó állományvédelmi munkálatai tervezhetőek. A savtalanítást 2017 óta végezzük, kezdetben évi 20 ezer oldal savtalanítását tudtuk tervezni az extrém magas költségek miatt. 2020-tól a kulturális minisztérium céltámogatásaival már 70 ezer oldal körüli teljesítmény tervezhető. A savtalanítás nem csak az iratok PH-értékét változtatja kedvező irányba, de az irat szerkezetének megerősítésével egyúttal tömeges restaurálásnak is tekinthető eljárás. Éppen ezért a savtalanítást célszerű a továbbiakban is ilyen mértékben folytatni, de természetesen ez függ majd az anyagi lehetőségektől, támogatásoktól. A BFL saját kötetésze évi 100-150 kötet újrakötését tudja megvalósítani. Csakúgy, mint a restaurálás esetében, ahol sikerült a hangsúlyt a restaurálásról a konzerválásra áthelyezni, a kötetésznél is be kell vezetni a konzerválást, mint új szakmai kihívást.

---

¹⁸<https://www.hungaricana.hu/hu/map/?layers=google-roadmap%2Cvector-data&bbox=-2278435%2C4059112%2C5940073%2C7909091>

Az állományvédelmi főosztály üzemelteti a BFL mikrofilmmező, digitalizáló és fotó műhelyét. A mikrofilmmezés az egyik legrégebbi reprográfiai eszköz, hazánkban a Magyar Országos Levéltár az 1950-es, a BFL az 1970-es évektől végezte tömegesen a mikrofilmmezési felvételezési munkálatokat. A BFL-ben volt olyan év az 1990-es évek második felében, amikor akár 1,5 millió felvétel is elkészült. A mikrofilmmezést a 2010-es évek elején kezdte el felváltani a digitalizálás, a BFL 2012-től rendelkezett modern, könyvbölcsős A/1 és A/2 szkennerekkel, amelyek már kiválthatták a korábban a 35 mm-es, illetve 16 mm-es kamerákon végzett feldolgozást. A térképek és a tervek esetében a BFL már 1998 óta áttért a digitalizálásra. A digitalizálás előtérbe kerülése ellenére a BFL – hazánkban utolsó „mohikánként” – nem hagyott fel a mikrofilmmezéssel 2013, az e-levéltári rendszer bevezetése után sem. Álláspontunk szerint a mikrofilm bizonyított technológia, a mikrofilmtekercek megfelelő klimatikus viszonyok közötti tárolása esetén több évtizedig is megőrzik a denzitásukat, olvashatóságuk biztosított. 2013-tól annyi változást vezettünk be, hogy csak negatívokat készítünk, majd ezeket digitalizáljuk és a digitális példányokat bocsátjuk a kutatók rendelkezésére, míg a negatív tekerceket az MNL Lángliliom utcai raktáraiban őrizzük biztonsági másolatként. Ugyanakkor, mint az alábbi táblázat is szemlélteti, egyre kevesebb mikrofilmfelvételt tudunk előállítani, ami részben a kameráink avulásával függ össze, de főként azzal a megállíthatatlan nemzetközi folyamattal, hogy a nagy filmgyártók (pl. Kodak) felhagytak a negatív filmek gyártásával, a többiek (pl. Fuji) pedig nagyon alacsony szintre vitték le termelésüket, így a nyersanyagárak – már a jelenlegi inflációs időszakot megelőzően – a duplájukra emelkedtek, most pedig ehhez képest is jelentős áremelkedéssel kell kalkulálnunk. A kamerák alkatrészutánpótlása is kezd egyre inkább megoldatlanná válni, így e két fejlemény egyértelműen a mikrofilmmezés kivezetésének irányába mutat. A BFL várhatóan 1-2 éven belül ezért kénytelen felhagyni a mikrofilmmezéssel, a felszabadult munkaerőkapacitást a szkennerekre, illetve a digitalizálás fizikai előkészítésére fogjuk felhasználni.

4. táblázat. Mikrofilmmezési adatok, 2018–2022, felvételszám alakulása

	2018	2019	2020	2021	2022
Mikrofilmmezés	344 855	255 780	203 892	214 892	132 870

A modern állományvédelmi reprográfiai metódus ma már egyértelműen a digitalizálás. Ugyanakkor a megfelelő géppark beszerzése, a szkennerek üzemeltetéséhez szükséges supportszerződések, az elkészült állományok tárolási költségei jelentősek. A géppark üzemeltetéséhez megfelelő munkaerővel is rendelkezni kell. Az iratanyagok digitalizálásra való előkészítése a szakmai osztályok feladata, a digitalizálás megvalósítása állományvédelmi feladat, az elkészült felvételek ellenőrzése szintén a szakmai osztályok feladata, archiválásuk pedig az informatikai osztály felelőssége. A digitalizált állományok közzététele sokszor projektek keretében valósul meg, de az ELP rendszerén keresztül is számos anyagot teszünk saját magunk elérhetővé. A kutatói kiszolgálást a közművelődési és tájékoztatási főosztály koordinálja, a szakmai osztályok és az informatika segítségével. Már ebből a rövid felsorolásból is kitetszik, hogy a digitalizálás egy nagyon összetett folyamat, sok figyelmet, sokfajta szaktudást, koordinációt és jelentős munkaerőt igényel. Éppen ezért nem tervezem a jelenlegi géppark (2-2 db A/1, A/2 szkennerek, térképszkenner, 1-1 db mikrofilm- illetve dokumentumszkenner, fotószkenner, audiovizuális labor) bővítését, a meglévő eszközállomány folyamatos működtetése a szakmai osztályok feladataival, az informatikai tárolókapacitással összhangban van. Az alábbi táblázat mutatja be az elmúlt ciklusban készült digitális felvételek számát:

5. táblázat. Digitalizált felvételek számának alakulása, 2018–2022

Digitalizálás / szkennertípusa	2018	2019	2020	2021	2022
A/1 szkennertípusa	175 855	178 913	145 718	226 801	302 164
A/2 szkennertípusa	150 120	140 298	176 938	307 976	253 141
dokumentum-szkennertípusa	222 361	35 113	34 993	23 090	13 342
térképszkenner	5 177	4 512	5 643	5 859	6 062
fotó	3 177	1 061	2 117	6 405	3 536
mikrofilmszkennertípusa	963 032	1 381 789	804 412	344 843	1 494 533
Összesen	1 521 740	1 743 705	1 171 841	916 995	2 074 800

Az elmúlt öt évben 7 millió 429 ezer digitális felvétellel gyarapodott a ma mintegy 19 milliós gyűjteményünk. Az éves teljesítmények között a Covid-dal összefüggésben tapasztalható volt visszaesés 2020-2021-ben, főként a mikrofilmdigitalizálás területén, ugyanakkor 2022-ben már több mint 2 millió felvételt állítottunk elő (összevetésként: az MNL 3 millió felvételt készített 2021-ben, ebből 2 millió 370 ezer a mikrofilmdigitalizálás). A könyvszkennerparkunk megújulásával és bővítésével és munkaerőátcsoportosítással növekedett az A/1 és A/2-es kamerákon készült felvételek száma, ezen a két szkennertípuson az évi fél milliós felvételszámmal hosszú távon lehet tervezni. A mikrofilmdigitalizálás azonban, szerencsére, a végéhez közeledik, 2024-től már csak az éves szinten a korábbiakhoz képest elenyésző mennyiségben készülő új mikrofilmek digitalizálásával számolunk. Az A/4-es nagy teljesítményű lapadagolós szkennertípus jóval nagyobb kapacitással rendelkezik az eddig elvégzett munkához képest, ezért az új digitalizálási stratégiában majd fel kell mérni azokat az irattípusokat, amelyek ezzel az eszközzel hatékonyan digitalizálhatók. Említést érdemel a főként önkormányzati testületi üléseket tartalmazó audio anyag digitalizálása is, éves szinten 400-450 különböző hangkazetta, felvétel digitalizálása tervezhető. Összességében azt kell hangsúlyoznunk, hogy kezelhető szinten kell a digitalizálási tevékenységünket menedzselni, 2024-től az éves szinten a 600-700 ezer tervezett felvétel jónak mondható.

Állományvédelmi területen kiemelt stratégiai cél az iratanyagok fertőtlenítésével kapcsolatos nemzetközi tapasztalatok gyűjtése, feldolgozása, ugyanis ez a mai napi az egyik legjelentősebb, a levéltárakat és iratképzőket egyaránt érzékenyen érintő megoldatlan szakmai kihívás. Áttekintve a jelenlegi technológiákat és az időközben felmerült újabb megoldási kísérleteket, részemről továbbra is a Csehországban (Cseh Nemzeti Levéltár, Prágai Városi Levéltár, Movaországi Levéltár) kidolgozott, Szlovákiában (Turócszentmártonban) a Szlovák Nemzeti Könyvtár) is hatékonyan használt, károsanyagkibocsátást is kezelő etilén-oxidos megoldás hazai megvalósítását szorgalmazom. (Magam valamennyi megoldást a helyszínen tanulmányoztam.) Mivel ehhez jelentős, több száz milliós Ft-os beruházásra van szükség, a legjobb volna ezt állami bázison megvalósítani, ugyanis a fertőzött iratok fertőtlenítése állami/önkormányzati iratképzőket érinti leginkább, és ezen szervek jogszabályi kötelezettsége a maradandó értékű fertőzött irataik levéltári átadás előtti fertőtlenítése. (Erre látok lehetőséget pl. a Budapesti Kormányhivatal korábbi etilén-oxidos kamráinak ismételt beüzemelésével – természetesen a modern technológiák alkalmazásával –, vagy más állami intézmény, iratkezeléssel és tárolással foglalkozó állami cég bevonásával. Ehhez a szakmai tapasztalatainkat rendelkezésre fogjuk bocsátani.)

Szintén fontosnak tartom az állományvédelmi (tovább)képzéseket. Egyrészt stratégiai kérdés a levéltárosok állományvédelmi továbbképzése, hiszen a legtöbb levéltárban nincs restaurátor, illetve a BFL esetében a restaurátorokat lehet tehermentesíteni olyan állományvédelmi feladatok elvégzésével, amelyeket a digitalizálási előkészítő munkálatok keretében a szakmai osztályok is el tudnak végezni (kapocskiszedés, vasalás, Neschen-szalagos javítás stb.). Másrészt fontos a megelőző állományvédelem is, a megfelelő ismeretek birtokában megelőzhető a később költséges állományvédelmi beavatkozások. A levéltárosok továbbképzése mellett azonban szintén nagyon fontos volna papírrestaurátorok képzése, a restaurátor szakma megújítása is, az állományvédelmi menedzsment szemlélet meghonosítása.

Kutató- és ügyfélszolgálati stratégia

Abból az alapvetésből kell kiindulnunk, hogy a BFL üzemelteti az ország egyik leglátogatottabb kutatótermét, sőt a legfrissebb adatok alapján azt is kijelenthetjük, hogy a BFL-ben fordul meg a legtöbb kutató. Ezen a helyzeten a Covid időszak sem változtatott, annál is inkább mert a levéltárakat csak az első lezárás érintette, a 2020 őszi – 2021 tavaszi időszakban az egyetlen működő közgyűjteményként folyamatosan láttuk el feladatainkat. Érdekes felsorolni a látogatottsági adatainkat: 2018-ban 2745 fő, 2019-ben 2800, 2020-ban, a Covid első évében 3152 fő (!), majd a Covid által részben terhelt 2021-es évben már 3176 fő iratozott be és jelent meg nálunk. (Összehasonlításképpen 2021-ben az MNL 21 tagintézményében összesen 3928 beiratkozást regisztráltak ekkor, de ebből csak 2258 fő jelent meg ténylegesen a kutatótermekben, tehát nálunk járt ténylegesen a legtöbb kutató!) Tavaly a kutatók száma még jelentősebb mértékben, 3740 főre emelkedett, így ez a tendencia tovább folytatódhat. Mi lehet az oka a BFL ilyen mértékű népszerűségének? Egyrészt a nyitott intézményi attitűd lehet meghatározó, ezt a kutatók felé is propagáljuk rendezvényeinken, programjainkon, honlapunkon keresztül, illetve ők is érzékelhetik a szolgáltatásaink magas színvonalát. Számos olyan szolgáltatást nyújtunk, amely nem megszokott máshol: nálunk 2013-tól be lehet iratkozni az e-levéltári portálon (ELP) keresztül (az MNL-ben csak tavaly óta), ezáltal előre ki lehet kérni elektronikus úton az iratokat. A nagymértékű adatbázisfeldolgozási projektjeinknek köszönhetően több mint két milliárdnyi ügyirat érhető el és kérhető ki az LNYR-ben. Ugyanakkor digitalizálási projektjeink révén egyre több irat digitális másolatát is elérhetővé tesszük online felületeinken, ami elvben azt hozná magával, hogy ha a kutató a fotelben ülve hozzáférhet az őt érdeklő iratokhoz, akkor már nem jön be a levéltárba. Mi mégis azt tapasztaljuk, minél több anyagot teszünk ki az internetre, annál inkább növekszik a kutatóforgalmunk. Ennek oka az is, hogy számos esetben adatvédelmi vagy más okokból nem közölhetünk iratokat online, illetve az őrzött iratanyag mennyisége is lehetetlenné teszi azt, hogy akár a közeli évtizedekben a levéltár teljes anyaga digitalizálásra kerüljön, ezért a kutató kénytelen beiratkozni a levéltárba. Itt ugyanakkor hatékony, gyors kiszolgálásban részesül, lehetősége van fotójegyet váltani, és saját magának digitalizálni az iratokat. A Covid évében plusz szolgáltatásként vezettük be a *Hívd a levéltárost!* szolgáltatást, amelyet később is fenntartottunk, ennek révén a kutatók, érdeklődők közvetlenül az egyes irattípusok referenseitől kaphatnak információt. Adataink azt mutatják, hogy a legtöbb kutató csak egyszer fordul meg a levéltárban, elektronikus úton beiratkozik, kikéri adatbázisainkból az őt konkrétan érdeklő ügyet vagy ügyeket, bejön a kutatóterembe, lefotózza az iratokat, és az adatok feldolgozását már otthon végzi el. Természetesen előfordulnak nálunk is professzionális kutatók, akik tervszerűen használják a levéltár anyagát, akár több hónapon keresztül is folyamatosan kutatnak, de ma már ők, az ún. akadémiai szféra képviselői képezik a levéltárhasználók kisebb részét. Érzékelve a kutatói profil változását, úgy alakítottuk ki szolgáltatásainkat, hogy akár milyen laikus érdeklődő is udvarias, gyors kiszolgálásban részesüljön, ne képződjön a levéltár használata során egy

informális fal, amin csak a felkészült, professzionális kutatók tudnak áttörni. Meg kellett nyitni a kapukat, fel kellett készülnünk a legváltozatosabb kutatási kérdésekre, igényekre. Ilyen irányba képeztük tovább a kutatóteremben dolgozó kollégákat is (pl. rendszeres információáramlás a levéltári osztályok új adatbázisairól, szervezetszociológiai, konfliktuskezelési, kommunikációs tréningek szervezése). Kutatótermünk tágas, kényelmes, számítógépekkel, wifivel felszerelt, normál időszakban hetente kétszer 19.00-ig nyitva vagyunk, az épületünk jól megközelíthető tömegközlekedéssel, kerékpárral és gépjárművel, utóbbiak részére zárt parkolónkban parkolási helyet is biztosítunk, az épület akadálymentesen is megközelíthető mozgáskorlátozottak részére, ma már ezek olyan szolgáltatások, amely ismereteim szerint európai nagyvárosban igen ritkának számítanak. A kutatószolgálaton képzett munkatársak vannak, közel 30 kollégát mozgatunk vetésforgóban ebben a rendszerben, így senki nem fárad bele a kutatótermi munkába, amely nagy odafigyelést és emóciót is igényel. Elkezdtünk foglalkozni a valódi távkutatás megvalósításával, ehhez felmértük más levéltárak (pl. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára) szolgáltatásait és elkezdtük kialakítani saját infrastruktúránkat is. Rendeltetészerű bevezetéséhez azonban még további fejlesztésekre lesz szükségünk. Ügyfélszolgálati munkánk is jelentősen megnövekedett: 2018-ban még 1026 ügyet intéztünk, addig 2022-ben már 1873-at. Az ügyfélszolgálat nyitvatartását a kutatóterem nyitvatartásához igazítottuk, hiszen számos esetben bebizonyosodott, hogy a hozzánk betérő nem tudja mindig, hogy az ügyet, amiért jön, a kutatóteremben vagy az ügyfélszolgálati irodában kell-e intéznie. Az ügyfeles akták intézésénél ügyelünk a jogszabályok és a határidők betartására. Ezeken a területeken az eddigi kiemelkedő eredményeket kell megőriznünk és az esetlegesen felmerülő újabb válsághelyzetek (pandémia, rezsihelyzet) kezeléskor is prioritást kell kapnia a levéltár kutató- és ügyfélszolgálati munkája biztosításának.

Honlapok, közösségi oldalak, kommunikációs stratégia

A BFL 2015-ben fejlesztett intézményi honlapja (www.bparchiv.hu), annak ellenére, hogy dizájnja ma is vállalható, jelentős mértékben elavult. A fentebb már jelzett technológiai avulás miatt is szükséges a honlap teljes megújítása, ezt legkésőbb 2024-ben meg kell valósítanunk. Egyre aktívabban használjuk a BFL Facebook (FB) oldalát is, ennek eredményeként a 2020-regisztrált 2060 követő száma 2023-ra 3530 főre növekedett. Igyekszünk nem csak az aktuális híreket itt is megosztani, hanem új sorozatokat vezettünk be, mint pl. a Levéltári egyperceseket (2022-ben 35 ilyen cikk jelent meg).

2008-ban a BFL hozta létre a Magyar Levéltári Portált (archivportal.hu). Az elektronikus folyóiratként akkreditált honlap célkitűzései között szerepel, hogy gyűjtőfelülete legyen azon új, a magyarországi levéltárosok és kutatók közösségét érintő információknak, amelyek számottevő érdeklődésre tarthatnak igényt. A honlapot 2017 óta a Magyar Levéltárosok Egyesületével (MLE) közösen működtetjük. Ez a weblap, amelyet egy közös projekt keretében a kulturális minisztérium támogatásával 2022-ben teljesen megújítottunk, lett az MLE hivatalos honlapja is egyúttal, amelynek a szerkesztősége a BFL-ben működik.

Újabban az Instagram mellett már a Tiktokot is használjuk programjaink, szolgáltatásaink népszerűsítésére. A BFL rendelkezik saját YouTube csatornával, ahol a kisfilmjeinket (a kiállításainkhoz kapcsolódó animációkat, projektek keretében készült, vagy a levéltár fontosabb eseményeiről tudósító kisfilmeket) és több konferenciának az online anyagát tesszük közzé.¹⁹ A csatornának 363 feliratkozója van, több tartalmunk megtekintése is 500-700 között van, ez különösen a tudományos konferenciák esetében jelentős szám. Az utóbbi időben fordítottunk

¹⁹ https://www.youtube.com/playlist?list=PLnryaYsO_AiBtyp1vqXT-KWVuDeGVU8WO

figyelmet a social media és online marketing képzésekre is, ennek eredményei tükröződnek vissza a látogatottsági adatokban. A továbbiakban is ezeket a felületeket kell használni programjaink, rendezvényeink, kiadványaink népszerűsítésére.

2021-ben döntöttünk úgy, hogy új online folyóiratot indítunk Budapesti Levéltári Mozaikok címmel. A folyóirat egy-egy száma rövid, de szakszerű tanulmányt közöl a főváros múltjához kapcsolódva levéltári források alapján. Ez egy újfajta kezdeményezés, a lényege, hogy rövid, lényegre törő írásokat közöljünk, amelyek alkalmasak a levéltári források népszerűsítésére.

Feladatunk egy ICARUS által szervezett projekt (Co:op) keretében létrehozott hazai topotékák projekt utáni menedzselése is. A topotékák²⁰ olyan alkalmazások, amelyek lehetővé teszik egy-egy közösség magániratainak, emlékeinek a közzétételét. A BFL számos hazai²¹ topotéka létrehozásában működött közre, ezek közül a városligetit mi gondoljuk, de a többi hazai topotéka működtetőivel is folyamatosan kapcsolatban állunk.

Immáron évek óta elkészítjük az intézmény kommunikációs stratégiai tervét. A dokumentum összefoglalja milyen eszközökkel, milyen módon tudjuk támogatni és javítani a BFL kommunikációját. Vannak olyan kommunikációs terek, amelyekben a BFL sikerrel jelenhet meg az országos sajtóban, és ezekre kell koncentráltan fókuszálni. A kommunikációs célok megvalósításában a korábbi években rendkívül sokat léptünk előre. A levéltár vezetői (jómagam) és más munkatársaink is számos nagy nézettségű országos, illetve fővárosi médiumban jelentek meg, újságokban, online portálokon, televíziókban, rádiókban nyilatkoztak. Vannak olyan újságírók, sőt televíziós csatornák, amelyek már azért fordulnak hozzánk, mert tudják, hogy kérdéseikre gyors és szakszerű válaszokat kapnak, és a Levéltár számukra, valamint olvasó- és nézőközönségük számára is nyitott. Ezt a pozíciót mindenképpen fenn kell tartanunk, és lehetőségeink maximális kihasználásával növelni kell súlyunkat. A stratégiai eszközök közé sorolható továbbra is, hogy a BFL az események megrendezésén és meghirdetésén túl kommunikációs előnyöket érhet el a nyilvánosságban. Ilyen eszközök többek között a sajtó célzott megkeresése megfelelő előkészítéssel, az exkluzív és érdekes elemek hangsúlyozásával, a megjelenések aktualitásokhoz, évfordulókhöz kötésével, érdekes programok szervezésével, valamint ismert közéleti személyiségek bevonásával. Készülünk a tervezhető eseményekkel, amelyek éves listáját a kommunikációs terv részeként állítjuk össze és tartjuk karban, de tanulság, hogy mindig vannak nem tervezhető, ad hoc események is, amelyekre jól kell tudnunk reagálni, ennek megfelelő protokollját már kidolgoztuk. Fontos felmérnünk, mely eseményünket milyen szinten és eszközzel kívánjuk népszerűsíteni, mikor van szükség célzott kommunikációra. Továbbra is szeretném az éves kommunikációs stratégiára alapuló tervezést fenntartani.

Rendezvény- és kiállítási stratégia

A BFL közművelődési stratégiájának fontos eleme az éves rendezvénytervünk. 2018-ban még csupán 9, majd 2019-ben már 21 rendezvényt tartottunk, 2020-ban, a Covid évében mindössze 10 eseményt szerveztünk. 2021-ben, ami még szintén részben a pandémia jegyében telt már 27, míg 2022-ben 47 (!) rendezvényt tartottunk, ami azt jelenti, hogy lényegében minden hétre jutott egy rendezvény. Ezeknek az eseményeknek, konferenciáknak, könyvbemutatóknak, előadásoknak, kerekasztal-beszélgetéseknek és projektbemutatóknak a lebonyolítása,

²⁰ *Toma Katalin*: Topotéka. Helyi közösségek részvétele a magánjellegű dokumentumok megőrzésében és megosztásában. Századok, 153. (2019) 2. sz. 429–436. o.

²¹ Ld. <https://www.topothek.at/de/unsere-topotheken/>. Összesen 14 hazai topotéka van, ebből 4 működik Budapesten.

szervezése, népszerűsítése igen összehangolt feladatot jelent, a megvalósításban nem csupán az V. Közművelődési és tájékoztatási főosztály, hanem a többi szakmai, az informatikai és a műszaki osztályok munkatársaira is szükség van.

Minden évre tervezünk egy nagykiállítást, de év közben számos kisebb elkészítésére is sort kerítünk, akár külföldön is, illetve az előző évi nagykiállítások utazó verziói is bemutatásra kerülnek itthon és külföldön (legutóbb pl. Kós Károly-kiállításunk Párizsban, Brüsszelben) egyaránt. Ebből adódik, hogy 2018-ban 8, 2019-ben és 2020-ban 4-4, 2021-ben 5, míg 2022-ben 6 kiállítást mutattunk be. A kiállítások tematikája általában az MLE éves Nyitott Levéltárak programsorozatához kapcsolódik, a megnyitót pedig általában az év legjelentősebb közművelődési rendezvényéhez, a Nyitott levéltárak megnyitó rendezvényeként június közepén megtartandó Levéltári Piknikhez igazítjuk. A Pikniken lehetőséget biztosítunk más hazai levéltáraknak is a megjelenésre, be tudják mutatni új kiadványaikat, levéltár-pedagógiai foglalkozásaikat, miközben családi programokat nyújtunk a rendezvényen megjelenő 500-600 fő résztvevőnek.

Tudományos rendezvényeink közül a legkiemelkedőbb a városegysítés napjához igazítva, november közepén a Levéltári napon megrendezendő konferenciánk. Minden második évben ekkor rendezzük meg a Magyar Várostörténeti Konferenciát, erre a kétnapos rendezvényre határon túli előadókat is hívunk. Szeretném folytatni a BFL+ rendezvényeinket is, amelyen a levéltár munkatársai adhatnak számot kutatásaikról.

Az alábbiakban röviden felvázoljuk, hogy 2023 és 2028 között mely tematikák köré szervezzük az éves kiállításunkat és konferenciánkat és egyéb rendezvényeinket, projektjeinket. Évfordulós események közül kiemelendő 2023-ban Budapest egyesítésének 150. évfordulója, 2024-ben több évfordulós esemény is figyelmet kaphat, ekkor ünnepeljük Budavár visszafoglalásának és a Lánchíd átadásának 175. évfordulóját, de 80. évfordulója lesz Budapest ostromának és a Holocaustnak. 2025-ben lesz 75 éves Nagybudapest, ez kiváló alkalmat jelent – a városegysítés 150. évfordulóján megvalósított programok, fejlesztések mintájára – újabb projektek létrehozására. 2026-ban az 1956-os forradalom 70. évfordulóját ünnepeljük. 2027-ben a BFL, mint levéltári hivatal alapításának 125. (1902.01.01.), míg 2028-ban Buda és Pest 1703. évi szabad királyi városi rangja visszaszerzésének, azaz a két Diploma Leopoldinum kibocsátásának lesz a 325. évfordulója. Ezek azok az évfordulók, amelyekre különböző kommunikációs eszközökkel (célzott hírekkel, publikációkkal) és rendezvényekkel készülhetünk.

Kiállításainkat részben ezekhez az évfordulókhoz, illetve középtávú terveinkre alapozva rendezhetjük meg, tehát nem minden évfordulóhoz fog kiállítás kapcsolódni. 2023-ban a budapesti hidak kiállítás kerül megrendezésre, 2024-ben a régóta tervezett budapesti közlekedés történetét feldolgozó kiállításunk kerül megvalósításra. 2025-ben Nagybudapest létrehozásához kapcsolódóan rendezünk kiállítást, míg 2026-ban egy szintén régóta előkészítés alatt lévő projektet, a budapesti turizmus történetét bemutató kiállítást fogjuk tető alá hozni, aminek egyfajta apropóját adhatja, hogy a Székesfővárosi Idegenforgalmi Hivatal 1916-ban alakult, amelynek ekkor lesz 110. évfordulója. 2027-ben a főváros nemzetiségeinek (szerbek, németek, szlovákok, görögök, örmények stb.) történetével kívánunk foglalkozni. 2028-ban egy korábban tervezett kiállítást valósítanánk meg, igazodva a Diploma Leopoldinumok évfordulójához, a főváros privilégiumait szeretnénk bemutatni.

Levéltár-pedagógia

2018. évben zárult az „Írjál történelmet! Rendhagyó komplex történelemórák Budapest Főváros Levéltárában” TÁMOP-3.2.11/10/1KMR c. pályázatunk fenntartási időszaka. Levéltár-pedagógiai tevékenységeinket folytatni terveztük, ezért finanszírozását más alapra helyeztük. Kezdetben az „Iskolakapun kívüli tevékenységek” programon belül a 2017/2018. évre a „Fővárosi Önkormányzat köznevelési intézményeinél hatályos jogszabályokhoz igazodó fejlesztések, intézkedések” című fejlesztési portfólióban foglaltak szerint nyertünk támogatást, 2021-ben „voucher-rendszerben”, 2022-ben a Budapest150 projekt keretében finanszíroztuk a levéltár-pedagógiai foglalkozásainkat. Ennek következtében 2018-ban 284, 2019-ben 512, 2020-ban 205, 2021-ben 289, 2022-ben 483 gyermek és fiatal vett részt a témanapokon. A megvalósított programok az esetek nagy részében a következő témák köré szerveződtek: Családfakutatás, Szépirodalom és valóság – A kötelező olvasmányok világa. A Pál utcai fiúk világa; A Pilvaxtól a vesztőhelyig; Hely, ahol élek – Budapest története a levéltári források alapján; Az életem iratokban őrzött nyomai, Állatkerttörténet, Buda ostromai. A 2013 óta szervezett budapesti városismereti vetélkedő legfontosabb oszlopa a levéltár, a vetélkedő szervezésében olyan nehézségekkel küzdöttünk meg, mint a pandémia és a fővárosi intézményi/szervezeti háttértámogatás kiesése. 2018–2022 között a témák film- és színháztörténet, a sport, állatkerttörténet, volt.

Foglalkozásaink nem korlátozódnak az ifjúságra, nyugdíjas csoportokat is fogadunk, valamint nemcsak a levéltár épületében, hanem adott esetben az iskolákban is megtartjuk foglalkozásainkat, valamint konferenciákon is részt veszünk, képzéseket (határon túli levéltárosok, Nyitott levéltárak akkreditált képzés) tartunk, és publikálunk a témában. A pandémia időszakában dolgoztuk ki a 2022-től honlapunkról letölthető Interaktív társtörténi című, ma már 5 elemből álló (Családfakutatás, Arany János Pest-Budán, Molnár Ferenc Józsefvárosban, illetve utóbbi kettőről kvízzjáték) nyomozó játékunkat. A megnövekedett látogatási számok és a programok sokrétűsége miatt 2018-tól egy levéltár-pedagógiai státusz megteremtésére volt szükség, ami nagy segítséget jelent a levéltár-pedagógiai céljaink megvalósításához. Természetesen nem csupán ez az egy kolléga végzi el valamennyi levéltár-pedagógiai munkát, hanem a levéltári főosztályok munkatársaiból (főként II. és V. főosztály) összeállt levéltár-pedagógiai munkacsoport tagjai működnek közre a feladatok megvalósításában.

BFL mint szakmai képző- és továbbképző központ

A BFL az elmúlt évtizedben komoly szakmai képzőközponttá vált. Mint utaltunk rá, az ELTE BTK Segédtudományok Tanszékével, mint a levéltárosok egyetlen magyarországi *egyetemi képzőintézetével* folyamatos az együttműködésünk 2005 óta. Személyesen működtem közre a tanrend átalakításában, javaslatainkra került be a modern levéltártudomány számos új területe a képzésbe, valamint sikerült akkreditálni egy felsőfokú irattárosokat képező record management szakirányt, amelyet eddig rajtunk kívülálló okokból sajnos nem sikerült elindítani. AZ ELTE BTK történelem szakos levéltári szakirányú BA és levéltáros MA hallgatói számos szemináriumot a BFL épületében végeznek el, a képzésben több kollégánk működik közre. Fontos feladatunk az egyetemi hallgatók gyakorlatának biztosítása is, ezeken nem csupán az ELTE vagy a Károli Gáspár Református Egyetem hallgatói, hanem kolozsvári partnerünk, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem levéltáros hallgatói is rendszeresen részt vesznek. Az ELTÉ-n kívül együttműködünk a BME Építészettörténelmi Tanszékével a műemlékvédelmi szakképzésben, amelynek fontos eleme a leendő szakmérnökök levéltári területen való képzése.

Az Óbudai Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Karával is gyümölcsöző együttműködést alakítottunk ki, velük hazai és nemzetközi (Isztambul, Párizs, Brüsszel) kiállításokat valósítottunk meg, illetve az utóbbi években közreműködésünkkel beindítottak olyan tanegységet, amely történeti épületek 3D-s modellezésére irányul. Ez utóbbi képzés eredményeként megszülető modelleket a Budapest Időgépen tudjuk hasznosítani.

A szakmai továbbképzések területén is meghatározó intézményünk. Kiemelten fontos képzési programunk az „*Egy a múltunk – őrizzük egy azonképp a jövőnek!*” *Egyházi és határon túli magyar levéltárosok mesterkurzusa*. A BFL 2013-ban indította útjára háromnapos mesterkurzusát a határon túli és egyházi levéltári szakemberek számára azzal a céllal, hogy a levéltárügy különböző területein szerzett széles körű ismereteit megossza velük, és fórumot teremtsen az intézmények közötti rendszeres tapasztalatcserére. A Kárpát-medencében található, magyar vonatkozású iratanyag megőrzéséhez, feltáráshoz kívánunk hozzájárulni azzal, hogy közvetítjük a határon túli és egyházi levéltáros kollégák felé azon új, innovatív lehetőségeket, amelyekkel intézményünk találkozik a nemzetközi együttműködések során. Az eltelt 10 év folyamán a háromnapos rendezvény a Kárpát-medencei levéltárak egyik fontos találkozási pontjává és együttműködési formájává nőtte ki magát. A határon túli levéltárak munkatársai számára sokszor ez az egyetlen lehetőség, hogy személyesen találkozzanak a régió iratőrző intézményeiben dolgozó kollégákkal, ezzel is szélesítve azt a kapcsolati hálót, amelynek előnyeit a saját tevékenységük során is kamatoztathatják. A továbbképzésre hagyományosan ősszel, októberben kerül sor. A magyarországi egyházi levéltárak munkatársai mellett öt országból, Horvátországból, Szerbiából, Szlovákiából, Romániából és Ukrajnából érkeznek résztvevők, létszámuk 28-35 között mozog. Vannak közöttük visszatérő kollégák, de mindig jönnek új munkatársak is. A képzés elméleti és gyakorlati részből áll, a programokat az előző év elégedettségi felmérései alapján állítjuk össze. Ez egy olyan képzés, amelyet csak külső forrásból tudunk megvalósítani – az átlagban 30 résztvevő utazási, szállás- és étkezési költségei ugyanis tetemesek, ezektől a kollégáktól vagy munkahelyeiktől nem lehet elvárni, hogy maguk finanszírozzák a képzési költségeket. 2013-tól NKA támogatással tudtuk megrendezni a képzést, jelenleg az NKA nehéz helyzete miatt vizsgálni kell milyen forrásból tudjuk folytatni a mesterkurzust. Úgy vélem, hogy a BFL a magyar állam szempontjából is kiemelt, stratégiai jelentőségű kulturális programot hajt végre a határon túli és egyházi kollégák továbbképzésével, ennek támogatását ezért a későbbiekben a kulturális minisztériumtól várnánk el.

Képzési tapasztalatainkból kiindulva 2021-ben döntöttünk arról, hogy a BFL-t regisztráljuk hivatalosan is felnőttképző intézményként (nyilvántartási száma: B/2021/000904). Ezzel megteremtettük a feltételeit annak, hogy a BFL szakmai *akkreditált továbbképzéseket* tartson. Ehhez kellett az is, hogy 2020-ban nyertünk egy EMMI pályázatot akkreditált továbbképzések kidolgozására, akkreditálására és megtartására, valamint ugyanabban az évben egy NKA pályázatot online továbbképzések megtartására. A megvalósítási időszak az EMMI pályázat esetében 2022-vel zárult, az NKA pályázatnál 2021 óta elérhetők a képzések online. Az EMMI pályázatban négy 30 órás továbbképzés kidolgozását és akkreditáltatását vállaltuk azzal, hogy a négy továbbképzésből kettőt a résztvevők számára térítésmentes formában meg is tartunk. A Covid-helyzet tapasztalataiból kiindulva ugyanakkor további két képzést már kifejezetten az online térre optimalizálva fejlesztettünk ki. Hagyományos, kontaktóras képzéseket az alábbi témakörökben és címeikkel dolgoztuk ki: Állományvédelem; Nyitott levéltárak; Digitális levéltár; Levéltármenedzsment. A négy képzés összeállítása során arra törekedtünk, hogy az elméleti megközelítések mellett hangsúlyos legyen a gyakorlati ismeretek átadása, ami a kontaktóras képzések lényegét jelenti, és amit nehéz, bizonyos területeket szinte lehetetlen online formában közvetíteni a résztvevők felé. Valamennyi képzésünket akkreditálta a minisztérium. A négy képzésből 2022 folyamán az állományvédelmi képzést, illetve a Nyitott

levéltárak tanfolyamot hirdettük meg regisztrált felnőttképzésként a képzések adatainak a Felnőttképzési Adatszolgáltatási Rendszerbe (far.nive.hu) történő feltöltésével. Az Állományvédelem képzésünkre olyan nagy volt a túljelentkezés, hogy még 2022-ben újabb kurzust kellett indítanunk. A Nyitott levéltárak képzésünk 2022 novemberében került megvalósításra. A képzések célcsoportja a pályázatnak megfelelően elsődlegesen a települési önkormányzatok levéltáraiban és az egyetemi levéltárakban, állami szaklevéltárakban dolgozó kollégák voltak, és kiemelt szempont volt, hogy vidéki kollégáknak is lehetőséget biztosítsunk a részvételre. Az állományvédelmi képzést 2022-ben 16 illetve 13 fő, a Nyitott levéltárak képzést pedig 13 fő végezte el. Az online képzések keretében két tananyagot dolgoztunk ki: Múltunk megőrzése és megismertetése: Állományvédelem; Adatbázisok. Az e-learning képzés keretrendszerül egy ingyenes, nyílt forráskódú, magyar nyelvű felhasználói felülettel is hozzáférhető keretrendszert használtunk. A keret-rendszer telepítése, a tananyagok igényeire való testre szabása után a folyamatos üzemeltetés a BFL szerverén és domainje alatt történik. Az online képzések utáni érdeklődés folyamatos jelenleg a képzéseket sikeresen elvégzettek száma 20 fő körül van. 2023 év végére a 50-60 főt prognosztizálhatunk, ami – tekintettel arra, hogy egy kis létszámú szakma speciális tudásterületeit érintő képzésről van szó –, kielégítő nagyságrendet képvisel. Határozott célom, hogy az akkreditált jelenléti képzéseket továbbra is megtartsuk, ezekre folyamatos az igény a városi, egyházi és felsőoktatási levéltárak részéről. A költségek biztosításához a határon túli képzés mintájára szükség van a kulturális tárca támogatására.

Az akkreditált továbbképzéske mellett humán erőforrás-fejlesztési céljaink elérése érdekében kiemelten fontosnak tartottam a BFL munkatársai részére tartott, külső képző által nyújtott továbbképzések szervezését is. Saját munkatársaink továbbképzésére 2021-ben nyertünk támogatást az EMMI-től, amelyet 2022-ben használtunk fel. Technikailag kétféle képzést szerveztünk, egyrészt külső képzőhely által meghirdetett képzésre iskoláztunk be kollégákat; másrészt a BFL mint képzőhely által szervezett, de külsősök által megtartott képzéseket indítottunk. A pályázat megvalósítása során online marketing, általános levéltári adatvédelmi és szerzői jogi képzéseket, vezetői szakmai tréningeket (munkapszichológiai képzés és tréning; vezetőknek dedikált adatvédelmi képzés), a kutató- és ügyfélszolgálati munkatársak részére kompetenciafejlesztő tréningeket, multimédia (videókészítés, videóútómunkálatok) alapképzést, adatvizualizációs, fotóismereti tanfolyamokat szerveztünk. A 11 megvalósult képzés valamelyikén – a személyi átfedések miatt – mindösszesen 87 munkavállalónk vett részt, ami a BFL létszámának kerekén kétharmada! A felsorolásból is látszik, milyen újfajta, az egyetemi képzésben nem eléggé, vagy egyáltalán jelen nem lévő kompetenciákat kell a mai világban fejleszteni egy levéltárban. Határozott célunk, hogy a belső szakmai képzésekre további forrásokat biztosítsunk és a felmerülő újabb területeket, kompetenciákat is oktatni tudjuk a munkatársak részére.

Nem esett még szó róla, de a mindennapi feladatokhoz tartozik munkatársak saját erőből történő képzése. Ezek a mindennapi szakmai munka gördülékeny végzését biztosító belső képzések két részre bonthatók. Az új belépők által a munkavégzéshez szükséges ismereteket biztosító oktatások; illetve a munkavállalók egészségét/egyrészét érintő csoportos képzések, amelyek részben újmunkafolyamatok bevezetéséhez kapcsolódnak (pl. Poszeidón, elektronikus ügyiratkezelés, illetve korábban a levéltári nyilvántartórendszer bevezetése), vagy ismétlő, elmélyítő oktatások (pl. kulcsfelhasználók ismételt képzése).

Jelentős igény mutatkozik mind a külsősök, mind a munkatársak részéről a szakmai továbbképzéseken való részvételre. A munkatársak esetén különösen népszerűek voltak azok a képzések, amelyeket nem az elérhető képzési kínálatból választottunk, hanem célzottan, a munkatársak által felvetett igényekre szerveztünk meg (videókészítés; adatvizualizáció; német iratolvasás; fotóismeret). A képzések szervezéséhez, a célzott széles kör eléréséhez szükséges,

hogy megfelelő anyagi forrásokkal rendelkezünk a képzések megtartásához. Az elmúlt két év képzési palettájának fenntartása éves szinten 10-15 millió forintból valósítható meg. Ez magában foglalja a mesterkurzus és két akkreditált képzés megszervezését külsősök számára, valamint a célzott képzések szervezését a munkatársaink részére. A belső továbbképzések az elmúlt években munkaidőben plusz forrásigény nélkül történtek.

A finanszírozás kiszámíthatósága lehetővé tenné egymásra épülő képzések megszervezését is, amelynek fontosságát láttuk az elmúlt évben több képzés esetében is. Ugyancsak fontos lenne a képzési tematika szélesítése is. A fentebb már említett képzések mellett az adatvédelmi és egyéb jogi ismeretek, a munkapszichológiai kompetenciák bővítése mellett fontos lenne például az irodai szoftverek használatának vagy idegennyelvi ismereteknek az elmélyítése is.

Kiemelt projektek megvalósítása

A Budapest150 projekt megvalósítása

Buda, Pest és Óbuda városok egyesítésével 1873-ban jött létre Budapest székesfőváros, amely az alig fél évtizeddel korábban megkötött kiegyezést követően megalakult Osztrák–Magyar Monarchia társfővárosa lett. A városegyesítés megteremtette a lehetőségét az egységes szemléletű településfejlesztésnek, a megszülető Budapest elindulhatott a ma ismert világvárossá fejlődés útján. 2023-ban ünnepeljük a városegyesítés a 150. évfordulóját, amely a Főváros egésze szempontjából kiemelt jelentőséggel bír. Már a 2018. évi pályázatomban is szorgalmaztam, hogy a BFL aktívan vegyen részt a Főváros egyesítésének 150. évfordulójára tervezett programokban. Kezdeményeztem a BTM-mel és a FSZEK-kel való intenzív együttműködést is. 2019-től folyamatosan egyeztettünk a megvalósítandó projektelemről. A többször átdolgozott, a költségvetési realitásokhoz illeszkedő tervezetet a Főváros végül 2022-ben tartotta támogatódnak, így már előző évben elindíthattuk a Budapest150 programsorozatunkat. A projekt több, önmagában is komplex alprojektre oszlik, megvalósításuk döntően 2023 és 2024 évekre esik, de van olyan projektelemünk, amelynek lezárása 2025-re esik majd. Az alábbiakban, mint a Főváros szempontjából kiemelkedő kulturális programot, részletesen is ismertetni kívánom, hogyan kívánjuk megvalósítani ezeket.

A Budapest Időgép fejlesztése

A BFL a Nemzeti Kulturális Alap pénzügyi támogatásával hozta létre a Budapest Időgép alkalmazás²² alapjait 2017-ben, amely mögött a Hungaricana Közgyűjteményi Portál hatalmas, több millió adatot tartalmazó adatbázisa áll. Az időgép fejlesztésének második szakaszában a tartalombővítéshez csatlakozott a FSZEK is. Célunk, hogy különböző időmetszetekben és történeti térképeken barangolva a főváros lakóira és épületeire nézve pontosan helyhez és időhöz köthető adatok tömegét lehessen elérni, mindezt könnyen, gyorsan, szórakoztató formában és minél szélesebb társadalmi rétegek bevonásával. Hasonló nemzetközi kezdeményezések zajlanak más európai nagyvárosok – Velence, Amszterdam, Párizs stb. – részvételével, akik a Budapest Időgépre mint már működő alkalmazásra, példaként tekintenek. A BFL és a FSZEK a 2024-ig tartó időszakra közösen hajtja végre a fejlesztési feladatokat, a fejlesztés irányainak stratégiai kérdéseit a levéltár koordinálja. A 2022. évi új verzió, amit

---

²² <https://hungaricana.hu/hu/budapest-idogep/>

nyugodtan hívhatunk Budapest Időgép 2.0-nak, és amelyet 2023 elején mutattunk be nyilvánosság számára, meglapozza a későbbi fejlesztések irányait. Egy teljesen új, innovatív, okostelefonokról is jól használható felületet hoztunk létre a fejlesztő Arcanum Adatbázis Kft-vel – a korábbi négy keresőfelület helyett. Ezen az egységesített felületen 3D-ben is megtekinthetik az érdeklődők a rendszer térképeit. Öt időmetszet vektorizált térképei képezik az Időgép alapját, mégpedig az 1837., 1872., 1908., 1916. és 1937. évekből. 35 eredeti térképet is közzéteszünk georeferálva, így a felhasználó maga dönthet, hogy a vektoros vagy a történeti térképeket használja. Valamennyi térkép összevethető jelenlegi térképpel és műholdképpel is. A vektoros térképeken az eredeti térképen kiemelt épületek is tömörszerűen kerültek megjelenítésre, így követhető a köz- és más fontos épületek gyarapodása az egyes időmetszetek böngészése során. Az időgép százeres nagyságrendben tartalmaz adatokat az egyes telkekhez, épületekhez kötve: telekadatokat, telekkönyveket, terveket, közjegyzői iratokat, az 1944. évi lakásíveket (ezek mind meg is tekinthetők), a BFL, a FSZEK és a Fortepan épületekhez köthető fotóanyagát, a FSZEK-ben őrzött és digitalizált lakcímjegyzékek adatait. Hozzá kel tennünk, hogy a legteljesebb időmetszet jelenleg az 1916. évi, ezen érhetők el pl. a közjegyzői iratok vagy a lakcímjegyzék-adatok. Fontos újítás volt, hogy az Óbudai Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Karával közreműködve mintegy tucatnyi 3D-s épületrekonstrukció is felkerült az Időgépre. Az Időgép jelen formájában is nemzetközileg kiemelkedik a hasonló kezdeményezések közül, további fejlesztése egy „never-ending” projekt. 2023-ban szeretnénk további adatokkal bővíteni a rendszert, közjegyzői, fogolytörzskönyvi iratokkal, egyesületi adatbázissal, választói névjegyzékekkel, valamint a FSZEK közreműködésével szeretnénk az 1873. évi lakcímjegyzék adatait megjeleníteni.²³ Tervezzük a Kortárs Építészeti Központtal (KÉK) való együttműködés jegyében a Budapest100 program során gyűjtött adatok közzétételét is, illetve a 2023. év eleji bemutató hatására már kerestek meg minket más kezdeményezések, helytörténeti gyűjtemények azzal a céllal, hogy szívesen adnának át adatokat az időgép fejlesztéséhez. A 2023-as év feladata egy további, reálisan megvalósítható időgépfejlesztési koncepció kidolgozása 2028-ig.

2025-ben ünnepeljük Nagybudapest létrehozását, ez kiváló alkalmat nyújtana arra, hogy az Időgépet egyrészt az 1950-es évek utáni időszakra fejlesszük, valamint a peremkerületi helytörténeti gyűjtemények és helyi kezdeményezések bevonásával a Budapesthez ekkor csatolt 23 helység²⁴ történetére vonatkozó adatokkal bővítsük a rendszert.

Budapest-történeti monográfia

A tervezett városmonográfia célja, hogy a tudományos ismeretek mai állásának és a várostörténetírás korszerű tendenciáinak megfelelő, az oktatásban is jól hasznosítható, a szakmai és nem szakmai közönség számára is érdekes, élvezetes olvasmányt nyújtó eligazítást adjon a város történetének legfontosabb eseményeiről és folyamatairól, a helyi társadalom, a természeti és az épített környezet kölcsönhatásáról, az itt élt nemzedékek egymásra rakódó tapasztalatáról. Nem túlzás talán azt állítanunk, hogy ez az elem az egész programsorozat legjelentősebb tudományos–ismeretterjesztő vállalkozása, amelynek hatása várhatóan évtizedekkel a jubileum elmúltát követően is érzékelhető lesz. A munkálatok előkészítését 2021-ben kezdtük meg, 2022-ben a felkért szerzők már az anyaggyűjtés és részben a

²³ Adressen-Kalender von Pest, Ofen und Altöfen für das Jahr 1873.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/FszekCimNevTarak_11_009_04/?pg=0&layout=s

²⁴ Az 1949. évi XXVI: tc. Budafok, Csepel, Kispest, Pestszenterzsébet, Pestszentlőrinc, Rákospalota és Újpest megyei városokat, Albertfalva, Békásmegyér, Budatétény, Cinkota, Mátyásföld, Nagytétény, Pesthidegkút, Pestszentimre, Pestújhely, Rákoscsaba, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosliget, Rákosszentmihály, Sashalom és Soroksár nagyközségeket egyesítette Budapesttel.

szövegalkotás fázisát végezték. A szerzői kéziratok leadásának határideje 2023. március vége. Ezt követően a lektori–szerkesztői munka megindulásával párhuzamosan az illusztrációk válogatása, a közlési engedélyek beszerzése, szerkesztése, a térképek és infografikák tervezése és elkészítése, valamint a szövegek vélemények alapján történő javítása, módosítása az idei évre tervezett feladat, a kétkötetesre tervezett monográfia megjelenése a korábbi terveinknek megfelelően 2024-re várható.

Várostörténeti előadássorozat

2023 tavaszán befejezzük az előző évről áthúzódó női történeti előadássorozatot, majd májustól várostörténeti sorozatot indítunk, amelynek a keretében a monográfia szerzői fogják bemutatni eredményeiket, de felmerült, hogy jelenléti előadások helyett nagyobb online közönséget vonzó podcast-ek készüljenek.

Kiállítás

Az idei évi kiállításunk, amelyet 2023 júniusában, a Levéltári Piknikhez kapcsolódóan fogunk megnyitni, a budapesti hidak tematikáját dolgozza fel. A tematika kiválasztásában kettős cél játszott szerepet. Egyrészt a hidak jelentik az összekötő kapcsolatot a 150 éve egyesült városok között, másrészt reflektálni szerettünk volna a Lánchíd felújítására is. A kiállítás nem csupán a BFL-ben található iratokra épít, hanem más közgyűjteményekkel együttműködve maketteket, tárgyi emlékeket is felvonultat.

Várostörténeti kiadványok

2023–2024-ben több tudományos monográfiát, tanulmánykötet jelentetünk meg. Tervezzük a kiállítás vezetőjének elkészítését is, valamint több budapesti tematikájú szakkönyv társkiadványként segítjük azok megjelenését. Érdemes kiemelni egy több évtizedes európai kezdeményezést átvevő, az ELKH BTK Történettudományi Intézete által koordinált Magyar Várostörténeti Atlasz projektet,²⁵ terveink szerint a TTI-vel együttműködve legkésőbb 2024-re kiadásra kerül Buda után a munkatársaink közreműködésével szerkesztett Óbuda és Pest történeti városatlása is. Tervezzük a budapesti hidak kiállítását bemutató kötet kiadását is, valamint több munkatársunk Budapest-történeti alap kutatásainak közzé adását (pl. lesz kötet a két világháború közötti városgazdálkodásról, a fővárosi közlekedés történetéről, a garzonlakások kialakulásáról, míg a Buda-Pest privilégiumait a középkortól 1848-ig közzé tevő kötet megírására magam vállalkozom).

Lakás–Történet tematikus honlap tartalom bővítése

A BFL tematikus honlapjának tartalmi bővítése szorosan kapcsolódik a Budapest150 programsorozathoz ahhoz a célkitűzéséhez, amely a mindenkori városlakók életére, tapasztalataira helyezi a hangsúlyt mindennapjaik bemutatásán keresztül. Több új cikket, rövid

---

²⁵ <https://www.varosatlasz.hu/hu/>

írást szeretnénk elhelyezni a Lakás-történeti alhonlapunkon,²⁶ valamint az ott közzétett szövegeket angol nyelven is elérhetővé tesszük.

Várostörténeti vetélkedő és levéltárpedagógiai programok, témnapok

Levéltár évtizedes múlttal rendelkezik levéltár-pedagógiai foglalkozások tartása terén, és 2013 óta rendez várostörténeti vetélkedőket. A vetélkedőket minden alkalommal egy-egy meghatározott tematika köré szervezzük, amelyek alkalmanként a főváros múltjának valamely nevezetes eseményéhez, történéséhez kapcsolódnak. Tapasztalataink szerint e vetélkedők nagyon népszerűek a diákok körében, évente átlagosan 400-600 középiskolást mozgat meg. A vetélkedők lebonyolítása három fordulóban történik, ebből egy vagy két forduló online kerül megtartásra. Egyéb levéltár-pedagógiai foglalkozásainkon, témnapjainkon évente további több száz diák ismerkedik meg a főváros múltjának egy-egy szeletével vagy éppen a levéltári források felhasználásának módjával, a 2023. évi programok során a városegysítés dokumentumai kapnak kiemelt figyelmet. 2022/23-as tanévre tervezett várostörténeti vetélkedő tematikája a kiállításunkhoz és az ünnepségben fontos központi szerepet kapó, felújított Lánchídhöz kapcsolódóan a budapesti hidak lesznek. A 2023/24-es tanévben a vetélkedő témája adott: a városegysítés kora, Budapest valódi világvárossá válása, illetve Budapest és Magyarország dualizmus időszakára alatti társadalmi és gazdasági változásai, a város és az ország kölcsönös egymásra hatása lesz. Ez utóbbi vetélkedő esetében a megcélzott közönség az ország középiskolás diákjai.

Budapest150: A romák reprezentációja projekt

A projektek célja, hogy a romákról és a cigányság történetéről – részben az írásbeliség hiánya, részben a töredékes dokumentáció, valamint a hivatalos dokumentumok egyoldalú megközelítése miatt – kialakult torz társadalmi képet finomítsuk, és a magyar társadalom túllépjen a berögzült előítéleteken, asszociációs láncokon (cigányság–zene stb.), és valós képet kapjunk a romák Budapest életében és történetében betöltött szerepéről, érdemeiről, valamint életmódjukról. Fontos szempont, hogy elsősorban nem elitkutatás a cél, a „kisember” élettörténetén keresztül ismerjük meg a főváros társadalmának egyik pillérét. A projekt előkészítő szakasza 2023-ban kezdődik, megvalósítása 2024–2025-ben zajlik. A projekt több elemből áll: forráskiadványt jelentetünk meg a fővárosi cigányság összetett múltjáról. A kiadvány célja, hogy ne egyoldalúan mutassuk be a roma lakosság történetét. Kutatói ösztöndíjat indítunk a BFL által alapított Bárczy István Alapítvány bevonásával (a kuratóriumban neves hazai történészek foglalnak helyet). Az ösztöndíjasok feladata a budapesti roma társadalomra vonatkozó egykori (levéltári és múzeumi) források összegyűjtése (kataszter és digitalizálás, illetve digitalizálás előkészítése), oral history-gyűjtés és feldolgozás, majd tanulmányok írása lesz. Az eredményeket konferencián tervezzük bemutatni. Levéltári szempontból fontos elem két magániratgyűjtési alprojekt: egyrészt családtörténeti források összegyűjtését szeretnénk indukálni diákok bevonásával. A gyűjtés keretében célzott kerületekben, célzott iskoláknak írunk ki pályázatot, ahol a diákok családi történeteiket hozhatják el. A projekt célja azon historikus elemek kikutatása, melyek kimaradnak a főként egyoldalú történeti forrásokból, illetve a célzott szociológiai kutatásokból. A másik magánforrásgyűjtési alprojektet már a BFL végzi: szeretnénk célzott interjúkat készíteni a rendszerváltás előtt, illetve a rendszerváltás idején még aktív, a romák sorsának alakulásában

---

²⁶ <https://habitation.archivportal.hu/>

tevékenyen részt vevő személyekkel (Fővárosi Tanács a cigánylakosság helyzetével foglalkozó Koordinációs Bizottság tagjaival stb.).

City Memories EU-s projekt megvalósítása

A *City Memories: visualizing change in three European capitals* elnevezésű projektet az EU Creative Europe keretprogramja keretében támogatja. A projekt célja a digitalizált építészeti tervek levéltári kezelése, közzététele és hasznosítása terén innovatív módszerek fejlesztése és ezzel kapcsolatos tapasztalatok megosztása. Partnereink a Stockholmi Városi Levéltár (koordinátor) és a Koppenhágai Város Levéltár. A BFL költségvetése 53 ezer €, ebből az EU által biztosított támogatás 42 ezer € (az önrész a projekten dolgozó munkatársak munkabérének elszámolásával teljesíthető). A projekt megvalósításának ideje 2023. március – 2024 november közé esik. A projekten belül a BFL fő feladatai: az ArchiCad szoftverrel készült 3D történeti épületmodellek levéltári átvétele, hosszú távú megőrzésének megoldása, közzététele, erről nemzetközileg hasznosítható módszertani tanulmány készítése. Ennek előzménye a fentebb már ismertetett együttműködés az Óbudai Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Karával, amely társult partnerünk is. Másik feladatunk a KÉK-kel együttműködve a Budapest100 projekt során keletkezett elektronikus állományok (ház adatlapok, leírások, fényképek) levéltári átvétele, hosszú távú archiválása, közzététele, erről nemzetközileg hasznosítható módszertani anyag készítése. Mindkét projektelem szervesen kapcsolódik a Budapest Időgép már említett fejlesztéséhez. A harmadik projektelemünk az építészeti terv, mint a térhasználat történetének forrása: Lakás-Történet tematikus honlap további tartalombővítése lesz, amely a Bp150 programhoz is csatlakozik.

Budapesti Iskola Archivum projekt

A Budapesti Iskola Archivum projekt közvetlen elindítója az volt, hogy Heller Ágnes világhírű filozófus hagyatéka leánya, Hermann Zsuzsanna kezdeményezésére a főváros közvetítésével 2020 júliusában bekerült a levéltárba (HU BFL XIV.326). A hagyaték három nagyobb egységre bontható: 1) Heller Ágnes könyvtárának szakmai része, 2) Heller Ágnes tárgyai (kitüntetések, képek, fotók, egyéb, összesen és a szempontunkból a legfontosabbra: 3) Heller Ágnes irathagyatéka (összesen 1,23 ifm és 86,30 GB e-irat). Az irathagyaték meghatározó részét képezik Heller Ágnes kéziratok, levelezése (beleértve ebbe gmail-fiókjának anyagát) és a fotóanyag. Már a hagyaték átvételekor egyértelmű volt, hogy mind az átadó, mind a főváros szélesebb horizontra tekintve egy Budapest Iskola Intézet életre hívásában gondolkodik. A hagyaték gondozója annak megalakulásáig lett volna a levéltár. A hagyaték levéltárszakmai értelemben vett feldolgozására 2021 nyaráig sor került. Ennek során megtörtént a hagyaték középszintű rendezése, raktári nyilvántartás felfektetése, darabszinten rendeztük és jegyzékeltük a kéziratokat, a levelezést és a fényképeket. Megtörtént a könyvészeti és tárgyi anyag címenkénti/darabonkénti leírása is. Ezzel párhuzamosan a hagyaték papíralapú részét digitalizáltuk. Közvetlen a hagyaték beszállítása után megkezdtük a kéziratban fennmaradt tanulmányok, cikkek, előadások szövegváltozatainak összevetését, egymáshoz való viszonyuk tisztázását. Az eddig ismertetett feladatok végrehajtásában korábban külsőként is közreműködő filozófus végzettségű tudományos munkatársunk kidolgozott egy komplex programtervet, ami a hagyaték és feldolgozásának hazai és nemzetközi közönség számára történő megismertetését tűzte ki célul. A Fenntartó anyagi támogatással 2021 tavaszán sikerült megvalósítanunk egy kétnapos szakmai konferenciát „Önéletrajz és filozófia, konferencia Heller Ágnes emlékére” címmel. (Az online konferencia felvételeinek eddig összesen 1155

online megtekintését regisztráltuk.) A konferencia anyagát önálló kötetben jelentettük meg.²⁷ 2021 őszén szerveztük meg a Budapest School Lectures nemzetközi előadást.²⁸ Kiemelt eredménye volt a projektnek egy virtuális kiállítás létrehozása.²⁹ A Heller-hagyaték mintaszerű átvétele és feldolgozása meghozta a remélt eredményt. Több neves értelmiségi jelezte, hogy a munkásságát felölelő iratanyagát szívesen helyezné el az intézményben (Sziklai László esztéta, Agárdi Péter irodalomtörténész, Vajda Mihály filozófus). Közülük az elhunyt Sziklai László hagyatéka már a levéltárba került, Vajda Mihállyal pedig most folynak az egyeztetések az iratanyag átvételéről. Mindezek a levéltár számára is szükségessé tették a Heller Ágnes hagyatékára épülő projekt kiszélesítését. Ez egyrészt tematikus bővítést jelentett, másrészt a fenntartó támogatásával sikerült a feladatra – mint fentebb jeleztem – 1 fő státuszt allokálni 2022 áprilisától. A feladatok és a lehetőségek bővülésével három éves projekttervet készítettünk 2023 és 2025 közötti időszakra, amelyben részben az előző évek már bejáratott programjainak tovább-vitelével számoltunk, részben pedig új elemként bekerült a gyűjtemény fentebb részletezett bővítés és az újonnan bekerült anyagok levéltári és szakmai feldolgozása, valamint a projekt nemzetközi kapcsolatainak kiépítése. Levéltárszakmai szempontból is kiemelendő a Heller Ágnes elektronikus levelezésének feldolgozására irányuló projektelem, amely pilotként szolgálhat más ilyen típusú hagyatékok átvételéhez, feldolgozásához is. Tervezünk további szakmai konferenciákat 2023-2025-re: Budapesti Iskola narratívák illetve Filozófusok és az emigráció, Filozófia és műtfeldolgozás címmel. Ezeknek a konferenciáknak az előadásait szeretnénk kötetben is megjelentetni. Ugyanígy szeretnénk folytatni évi két alkalommal a Budapest School Lectures-t is. Terveink között szerepel nemzetközi kutatási együttműködések kialakítása – például Heller Ágnes kiterjedt levelezésének összegyűjtése és közzététele céljából.

Vízió 2028-ra...

Egy középtávú intézményi stratégia lezárásaként arról illik röviden írni, hogy milyen BFL-t képzelünk el a ciklus végére, 2028-ra. Fentebb már részletesen bemutattam a főbb stratégiai célokat, amiket el kívánunk érni, így ezek újbóli bemutatásától eltekintek. Amit fontosnak tartok kiemelni: elsődleges a biztos gazdálkodás, a fizetések folyamatos rendezése, a működéshez szükséges létszám biztosítása, el kell érni a BFL további raktárkapacitás-bővítését, az informatikai rendszereink folyamatos korszerűsítését, új honlapot kell készíttetnünk, szakmailag elérendő cél a szabványos e-levéltári iratátvételek gyakorlattá tétele, az eddigi iratgyarapítási, rendezési és segédletezési színvonal megtartása, kutató- és ügyélszolgálati tevékenységeink folyamatos megújítása, szolgáltatások folyamatos javítása, e-iratkezelés teljeskörű bevezetése, a rendezvények, továbbképzések, levéltárpedagógiai programok színvonalas megvalósítása. Kulcsfontosságúnak tartom a 2024-re megjelentetni tervezett Budapest monográfia megalkotását és a Budapest Időgép folyamatos fejlesztését. 2018-ban azt írtam, hogy *„A levéltár legyen egy olyan hely, ahová akkor is érdemes betérni, ha az ember nem kutatni vagy ügyes-bajos hivatali dolgát intézni jön be, hanem azért is, mert a levéltár egy*

---

²⁷ Önéletrajz és filozófia. Tanulmányok Heller Ágnes emlékére. Szerk.: Kis-Jakab Dóra – Szücs László Gergely. Budapest, Budapest Főváros Levéltára, 2021. 248 o.

²⁸ 2021. november 29. John Grumley, Accidentaly, Generosity and Politics: The Budapest School in Australia előadása. <https://www.youtube.com/watch?v=LQjK9kG7q18>

²⁹ www.heller.bparchiv.hu

emlékezet-intézményhez méltó módon szinte minden nap valódi kulturális élményt nyújt!”³⁰
Úgy vélem a levéltár már most ilyen helyé vált, így ennek a megőrzése, a városlakók még szélesebb körének megszólítása, levéltárba invitálása a legfontosabb céloom 2028-ra.

Budapest, 2023. február 17.

Dr. Kenyeres István

---

³⁰ *Kenyeres I.*: Budapest Főváros Levéltára stratégiai fejlesztési terve i. m. 34. o.